

Наша СЛОВА

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 21 (1276) 25 ТРАЎНЯ 2016 г.

110 гадоў выдавецкай суполцы “Загляне сонца і ў наша аконца”

“Загляне сонца і ў наша аконца” - беларуская выдавецкая суполка, заснаваная ў траўні (18.05) 1906 года ў Пецярбургу.

Юрыдычнай падставай легальнай выдавецкай дзейнасці на беларускай мове быў выданы 12(25).12.1904 указ імператара Мікалая II, які скасоўваў ранейшыя абмежаванні ўжытку мясцовых моваў у заходніх губернях Расейскай імперыі. Выкарыстаць гэтую магчымасць вырашыў нядаўні выпускнік Санкт-Пецярбургскага дзяржаўнага тэхналагічнага інстытута Вацлаў Іваноўскі, які ўжо меў досвед нелегальнай выдавецкай дзейнасці. У варунках, якія дазволілі развіваць пастаянную і значна шырэйшую выдавецкую дзейнасць, неабходныя былі большыя сродкі і новыя супрацоўнікі. В. Іваноўскі ў 1905 спрабаваў прыцягнуць да гэтай справы беларускіх абшарнікаў А. Ельскага і Э. Вайніловіча, але безвынікова. Тым не менш вынік арганізацыйнай працы быў станоўчы: у студзені 1906 суполка налічвала 45 удзельнікаў.

Суполка “Загляне сонца і ў наша аконца” была афіцыйна зарэгістраваная ў траўні 1906. Ва ўправу ўваходзілі В. Іваноўскі (старшыня), У. Сталыгва (сакратар), Б. Эпімах-Шыпіла, Ю. Іваноўскі, В. Валейка, С. Іваноўская, У. Калашэўскі. 5 (18).5.1906 г. згаданы асобы ўклалі да канца 1908 г. натарыяльную дамову, паводле якой неслі салідарную адказнасць за дзейнасць і абавязкі суполкі. На практыцы амаль усе рэдакцыйныя працы выконвалі В. Іваноўскі і Б. Эпімах-Шыпіла, апошні перадаў на патрэбы суполкі частку сваёй кватэры. Кнігі друкаваліся ў польскай друкарні К.Л. Пянткоўскага кірыліцай і лацінкай, некаторыя паралельна двума шрыфтамі. Асноўная частка тыражу адпраўлялася на Беларусь.

У ліпені 1906 выйшаў

ISSN 2073-7033

Вацлаў Іваноўскі

Браніслаў Эпімах-Шыпіла

Сабіна Іваноўская

Юры Іваноўскі

Вінцэнт Валейка

“Беларускі лемантар, або Першая навука чытання” (лацінскі варыянт) і серыя паштовак, а праз некалькі тыдняў - кірылічны варыянт лемантара і “Першае чытанне для дзетак-беларусаў” Цёткі (у двух варыянтах). Трэці падручнік “Гутаркі аб небе і зямлі”, перакладзены з польскай мовы верагодна К. Кастравіцкім пры ўдзеле В. Іваноўскага, пакінуў друкарню на пачатку 1907. Да сакавіка 1908 суполка выдала чатыры кніжкі пісьменьнікаў XIX ст. у серыі “Народныя песняры” - “Дудка беларуская” і “Смык беларускі” Ф. Багушэвіча, “Гапон” В. Дуніна-Марцінкевіча і пераклад дзвюх былін паэмы А. Міцкевіча “Пан Тадэвуш”. На пачатку 1908 выйшаў з друку першы зборнік вершаў Я. Купалы “Жалейка”. Увесну 1908 плён выдавецкай дзейнасці складалі дзесяць кніжак і крыху больш за дзесяць паштовак.

Затым аж да восені 1909 суполка не выдала ніводнай кніжкі. На гэта паўплываў часовы ад'езд В. Іваноўскага ў Мюнхен, а таксама прэтэнзіі з боку царскай цензуры.

30 красавіка 1909 быў заключаны новы дагавор сяброў-заснавальнікаў. З ліку ра-

нейшых чальцоў выбылі Б. Шыпіла і У. Калашэўскі, засталіся В. і С. Іваноўскія, Ю. Іваноўскі, У. Сталыгва, В. Валейка (усе выхадцы з Лідскага павета); з'явіліся новыя сябры: А. Трэпка-Некандз з жонкай, А. Грыневіч і Г. Ражноўскі. Адначасова суполка пераехала ў новае памяшканне. Актыўныя істотна павялічыліся, што стварыла магчымасці пашырэння выдавецкай дзейнасці. Кіраўніком выдавецтва застаўся В. Іваноўскі, а Ю. Іваноўскі стаў адказным рэдактарам.

Пачаўся новы этап дзейнасці...

Вікіпедыя.

180 гадоў з дня нараджэння Яна Карловіча

Ян Аляксандр КАРЛОВІЧ (28.5. 1836, в. Субартоніс Алітускага пав., Літва - 14.6. 1903), лінгвіст, этнограф, фалькларыст, музыказнавец. Акадэмік Акадэміі ведаў у Кракаве (1887, член-карэспандэнт 1877). Скончыў Маскоўскі ўніверсітэт (1857). Вучыўся ў Парыжы і Гайдэльбергу (1857-59), у Брусельскай кансерваторыі (1859-60). З 1861 г. выступаў як вілаянчаліст, граў на фартэпіяна, займаўся кампазіцыйнай і тэорыйнай музыкі. У 1866 годзе атрымаў ступень доктара філасофіі ў Берлінскім універсітэце, абараніўшы працу аб кіеўскім паходзе Баляслава Храбрага.

У 1871-82 жыў і працаваў на Беларусі ў маёнтках Подзітва (Лідскі павет) і Вішнеў (Ашмянскі павет). З 1882 у

Гайдэльбергу, Дрэздане, Празе, з 1887 у Варшаве. Аўтар фундаментальных лінгвістычных прац “Слоўнік польскай мовы” (т. 1-8, 1900-27, у суаўт. з А. Крыньскім і В. Нядзведзікам), “Слоўнік польскіх гаворак” (т. 1-6, 1900-11, закончыў Ян Лось), “Слоўнік выразаў замежнага і малавядомага паходжання...” (А-К, 1894-97). Важнейшыя філасофскія і музыказнаўчыя працы: “Дон Карлас, каралевіч іспанскі” (1867), “Нарыс жыцця і творчасці Станіслава Манюшкі” (1884-85), “Міфалогія і філасофія” (1899). Жывучы ў беларускім асяроддзі, грунтоўна ведаў нар. вусна-паэтычную творчасць, казкі, легенды, паданні народа, яго вераванні і забабоны, абрады і звычай, прыказкі і прымаўкі і гд. Пра-

нікся павагай да духоўных скарбаў беларускіх сялян, разумеў іх высокі мастацкія вартасці, заўсёды цаніў іх узровень.

Сын, Мечыслаў Карловіч, стаў знакамітым кампазітарам.

Вікіпедыя.

Віншуем Алу Нароўскую

Ала Мікалаеўна Нароўская - вядомы беларускі этнолаг і мастацтвазнаўца, кандыдат гістарычных навук, дацэнт, аўтар шматлікіх навуковых артыкулаў і некалькіх манаграфій, актыўны сябар ТБМ.

Навуковыя зацікаўленасці Алы Мікалаеўны звязаны з вывучэннем праблем сучаснай музэялогіі, сусветных тэндэнцый ў галіне праектавання музэйных выстаў і экспазіцый, этналогіі і этнаграфіі Беларусі. У 1989 г. яна абараніла кандыдацкую дысертацыю на тэму “Агульныя і лакальныя асаблівасці беларускага народнага жылля (канец XIX - пачатак XX ст.)”. У 2015 г. выходзіць фундаментальная праца “Інтэр’ер традыцыйнага народнага жылля” (Нарысы гісторыі і культуры Беларусі. - Мінск: Беларуская навука, Т. 3).

З 1999 г. Ала Мікалаеўна працуе на кафедры гісторыі Беларусі і музэязнаўства Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, дзе выкладае курсы “Ахова гісторыка-культурнай спадчыны”, “Навукова-экспазіцыйная дзейнасць музэя”, “Менеджмент музэйнай справы”, “Этнаграфія і этналогія Беларусі” і інш.

Навуковую і педагагічную работу Ала Мікалаеўна паспяхова спалучае з грамадскай дзейнасцю. Яна з’яўляецца

сакратаром Міжнароднага грамадскага аб’яднання мастакоў і мастацтвазнаўцаў “Майстар”. Ала Нароўская шырока вядома ў краіне як куратар міжнародных мастацкіх выстаў. На яе рахунку рэалізацыя многіх дзясяткаў творчых праектаў, у якіх бяруць удзел як айчыныя, так і замежныя мастакі.

Вызначальным ў гэтым кірунку дзейнасці Алы Мікалаеўны было ажыццяўленне дзвюх аўтарскіх задумак - правядзенне з 2004 г. традыцыйнай выставы “Мартаўскія каты”, дзе прадстаўляюцца мастацкія творы адпаведнай тэматыкі, і адкрыццё ў 2015 г. вельмі краўнальнага “Музея ката”.

Але, мабыць, самае галоўнае - гэта тое, што абсалютна большасць арганізаваных Алай Мікалаеўнай культурных мерапрыемстваў, ма-

юць дабрачынныя мэты. Падчас іх правядзення адбываюцца зборы сродкаў на лячэнне хворых дзяцей, мастакоў, на набывццё медыцынскага абсталявання і інш.

Калегі па рабоце, студэнты ведаюць Алу Мікалаеўну як таленавітага выкладчыка, добрага сябра, аптыміста па жыцці, клапатлівую маці, вельмі добразычлівага і мэтанакіраванага чалавека, які заўсёды дапаможа і словам, і справай.

Супрацоўнікі кафедры гісторыі Беларусі і музэязнаўства Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў шчыра віншуюць Алу Мікалаеўну Нароўскую з днём нараджэння, зычаць ёй добрага здароўя, ішчасця, новых вандроўак па свеце і поспехаў у педагагічнай, навуковай і грамадскай дзейнасці.

Я. М. Стэпановіч

Інстытут эксперыментальнай батанікі
імя В. Ф. Купрэвіча НАН Беларусі, г. Менск.

СЕМАНТЫКА БЕЛАРУСКАЙ НАВУКОВАЙ ТЭРМІНАЛОГІІ І НАМЕНКЛАТУРЫ

Распрацоўка навуковай тэрміналогіі - неад'емная частка развіцця нацыянальнай навукова-адукацыйнай сістэмы. Навуковыя тэрміны і паняцці ёсць цагліны, з якіх будуюцца адмысловыя адукацыя і якія даюць уяўленне пра наваколны свет. Ад іх семантычнай дакладнасці, адпаведнасці, зручнасці ў немалой ступені залежыць якасць навучання, хуткасць засваення пазнавальных матэрыялаў. Тэрмін "семантыка" ўвёў у навуковы зварот французкі лінгвіст Мішэль Брэаль пры канцы XIX ст. Зараз семантыка, або семасіялогія - цэлая галіна мовазнаўства. Яна знайшла новую сферу ўжывання - у вывучэнні моў праграмавання ў інфарматыцы. Слова "семантыка" ў мовазнаўстве: 1) абазначае змест моўных адзінак (марфем, слоў, словазлучэнняў, сказаў, тэкстаў); 2) перадае сэнс з'явы пры дапамозе і на падставе зместавых адзінак (Бел. мова..., 1994).

Семантычныя з'явы назіраюцца часта ў навучальных, навуковых і папулярных тэкстах рознага навуковага профілю. Адлюстраваннем іх служыць наяўнасць полісемічных тэрмінаў, амонімаў, тэрміналагічных і наменклатурных сінонімаў, тэрмінаў-антонімаў і іншых лексічных утварэнняў. Семантыка беларускай навуковай тэрміналогіі мае свае межы і нацыянальны асаблівасці.

Полісемія, або шматзначнасць - "наяўнасць у аднаго і таго ж слова... некалькіх звязаных паміж сабой значэнняў, якія звычайна ўзнікаюць у выніку відазмены і развіцця першапачатковага значэння гэтага слова" (Асманова, 1966: 335). Гэта адна з найраспаўсюджаных у навуковых тэрмінасістэмах шматлікіх моў з'ява, адначасова і супярэчлівая. Дз.С. Лотэ (1961) адным з першых навукоўцаў-тэрміналагаў заявіў, што "тэрмін не павінны быць шматзначным". У беларускай навукова-тэрміналагічнай лексіцы наогул яна сустракаецца параўнальна рэдка, што сведчыць пра старажытнасць і семантычную дакладнасць мовы. Шматзначныя тэрміны - як правіла, гэта інтэрнацыяналізмы (у бальшыні лацінізмы і грэчызмы). Вось некаторыя прыклады з біялогіі: *альвеолы* - 1) пухірападобныя ўздзіцці ў лёгкіх на канцах танчэйшых разгалінаванняў бронхаў; 2) паглыбленні для каранёў зубоў у сківіцах смактуноў; 3) шарападобныя адномеры, або ацыпусы - канцовыя адзелы шматвузавых залозаў у жывёл; *апаспарыя* - 1) спосаб размнажэння некаторых вышэйшых раслін; 2) развіццё заростка ў папарацяў з тканкі ліста ці ножкі спаранга; 3) развіццё зародкавага мяшка з вузаў нучэлуся без рэдукцыйнага дзялення (мяёзу) у па-

крытанасенных; *корыюм* - 1) ніжні пласт скуры (дэрма); 2) частка пярэдняга крыла ў клопоў; *парабіёз* - 1) рэакцыя тканкі на ўплыў моцных раздражняльнікаў; 2) штучнае злучэнне жывёл праз крывяносную сістэму або зрашчэнне тканак для вывучэння ўзаемаўплыву аднаго арганізма на другі; *рострум* - 1) пярэдні аддзел чэрапа са сківіцамі ў хрыбетных; 2) частка вапнавага шкілета белямнітаў; 3) хабаток - колюча-смактальны орган у чэлясаногіх; *сіфоны* - 1) выцягнутыя жалабаватыя вырасты манты... (у смаўжоў); 2) адтуліны, якія вядуць у глотку і клааку (у асцыдыяў) і г. д.

Сярод беларускай біялагічнай наменклатуры, якая базуецца на нацыянальнай лексіцы, выпадкі полісеміі значна радзейшыя (Сцепановіч, 1996): *ваўнянка* - 1) шапкавы базідыяльны грыб (*Lactarius torminosus*) з роду малачаяў сям'і сыравежжавых; 2) матыль (*Leucoma salicis*) з сям'і вусякоў (насякомых) аднайменнага атрада; *гарчак* - 1) род раслін (*Picris*) сям'і складанакветных; 2) рыба (*Rhodeus sericeus*) сям'і карпавых атрада карпападобных; *макрыца* - 1) вусяк з падатрада ракападобных (*Opisocidea*) атрада раўнаногіх; 2) від раслін (*Stellaria media*) з роду зоркавак сям'і гваздзіковых; *малачай* - 1) род раслін (*Euphorbia*) аднайменнай сям'і; 2) род грыбоў (*Lactarius*) сям'і сыравежжавых; *пясчанка* - 1) род травяністых раслін (*Arenaria*) сям'і гваздзіковых; 2) род птушак (*Coccythia*) сям'і бакасавых атрада сеўцападобных; 3) шэраг гідронімаў Беларусі; *чаротніца* - 1) род травяністых раслін (*Phalaroides*) сям'і злакаў; 2) птушка (*Gallinula chloropus*) сям'і пастушкоў атрада жураўлепадобных і інш. Беларуская ўнутрыгалінавая біялагічная наменклатура амаль цалкам монасемічная.

Полісемія ў межах адной тэрмінасістэмы непажаданая, бо губляецца першасная і важная функцыя адрознення тэрмінаў (Будагов, 1965). Полісемічнасць звычайна ўзнікае на падставе: а) метаніміі - пераносу назвы аднаго прадмета на другі, што знаходзіцца з першым у асацыятыўнай сувязі як *від* - *род*, *частка* - *цэлае*; б) адпаведных агульнаўжывальных слоў тыпу *рэакцыя*, *сувязь*, *узровень*, *функцыя* ды іншых, якія набываюць сваё канкрэтнае значэнне ў кантэксце.

У навуковай тэрміналогіі маюць месца выпадкі катэгорыяльнай полісеміі, калі змест тэрміна або паняцця складаецца з прыкметаў, што належыць некалькім лагічным адзінкам (катэгорыям), напрыклад, дзеянне і вынік дзеяння, працэс і велічыня, у меншай меры ўласцівасць і велічыня. Такая двухзначнасць выкарыстоўваецца для перадачы адносна:

навука (раздзел навукі) - аб'ект (прадмет) навукі. Гэткім шляхам узнікла полісемія паняццяў *сінтаксанамія* і *экалогія*. У прыватнасці, адбыўся метанімічны перанос назова навуковага аб'екта *сінтаксанамія* *раслінных супольніцтваў* на раздзел фітаэналогіі "сінтаксанамію", якаснай ацэнкі стану (экалогіі) асяроддзя - на навуку "экалогію". У кантэксце словазлучэння, як бачна, "метанімічная" шматзначнасць (Головін, Кобрин, 1987) лёгка здымаецца.

Можна сустрэць у навуковых тэрмінасістэмах і асаблівыя выпадкі полісеміі - гэта званую аўтарскую шматзначнасць. Пад ёй разумеецца абазначэнне ўжо наяўным у навуцы тэрмінам новых аб'ектаў і паняццяў - у залежнасці ад даследніцкай пазіцыі аўтара, ад яго прыналежнасці да навуковай школы, кампетэнтнасці, уласных поглядаў і г. д. Так, у залежнасці ад аўтара-карыстальніка рознае семантычнае нападэнне набываюць тэрміны агульналінгвістычнага характару: *абмен*, *абсалютны*, *адаптацыя*, *аналіз*, *апарат*, *асяроддзе*, *блакада*, *від*, *кромка*, *метад*, *парадыгма*, *род*, *сувязь*, *тып*, *умова*... Нярэдка назіраецца розначыталнасць і трактаванне іх. Падобная з'ява адносіцца да ліку негатыўных, паколькі яна ўскладняе тэрэтычную распрацоўку шмат якіх навуковых праблемаў і прыкладнае ўвасабленне распрацовак, часам парушае ўзаемаузгодненне даследнікаў. Сярод фітаэналагаў, у прыватнасці, такімі "камянямі" з'яўляюцца паняцці асацыяцыя і фармацыя, сінтаксанамія і класіфікацыя, фітаэноз і расліннае супольніцтва.

Мовазнаўцы, аднак, полісемію лічаць "адным з важных шляхоў развіцця і ўдасканалення лексіка-семантычнай сістэмы мовы. Узнікшы і замацаваўшыся ў маўленчай практыцы, новыя значэнні тэрмінаў і паняццяў узбагачаюць мову ўцэлым, служаць крыніцай вобразнасці" (Шкраба, 1994: 425). Такая багатая полінайменнасць тлумачыцца перадусім тым, што "асноўнай крыніцай узбагачэння новай беларускай літаратурнай мовы, фармавання і далейшага развіцця спецыфічнай лексічнай сістэмы" заставалася ў пачатку XX ст., як і раней, "народна-размоўная гаворка ў яе дыялектных разнавіднасцях" (Анічэнка, 1978).

Аманімія - гукавое супадзенне дзвюх ці некалькіх розных па значэнні моўных адзінак, напрыклад: *галіны* (дрэва) - *галіны* (улады) - *галіны* (ведаў), *паспелі* (памідоры) - *паспелі* (на цягнік), *норка* (жывёла) - *норка* (памяншальнае ад *нара*), *соты* (пчаліныя) - *соты* (лічэбнік)... Розніца паміж аманімам і сугучным полісемічным тэрмінам даволі

ўмоўная. Толькі этымалагічны і граматычны аналізы дазваляюць устанавіць семантыку паддоследных слоў і іх аманімічнае альбо полісемічнае паходжанне.

Для навуковых, у т. л. біялагічных, тэрмінасістэмаў характэрны два асноўныя тыпы тэрмінаў-амонімаў: 1) лексічны амонімы: *аперацыя*, *з'ява*, *сакрэт*, *функцыя*, *ядро*... - у гукавых адносінах цалкам супадаюць і адносяцца да адной частцы мовы, пераважна да назоўнікаў; 2) фанетычны амонімы, або амафоны - аднолькавыя па гучанні, але розныя напісаннем словы: *грыб* - *грыл*, *кот* - *код*, *лес* - *лез* (*лезці*), *мох* - *мог* (*магчы*), *род* - *рот*...

Як правіла аманімія носіць міжнавуковы характар, гэта значыць адзін і той жа тэрмін уваходзіць у розныя галіновыя тэрміналогіі. Дадзеную з'яву называюць міжнавуковай (міждысцыплінарнай) тэрміналагічнай аманіміяй (Рэфарматскай, 1967). Да біялагічных тэрмінасістэмаў яна мае частае дачыненне. Вось прыклады: *асацыяцыя* - 1) у біялогіі (сінісістэматыцы); 2) у фізіялогіі (лінгвістыцы); 3) у псіхалогіі; 4) у кампютарнай тэхніцы; 5) у экалогіі; *асіміляцыя* - 1) у батаніцы; 2) у фізіялогіі; 3) у фізіялогіі; 4) у этнаграфіі; *вірус* - 1) у біялогіі; 2) у кампютарнай тэхніцы; *дрэнаж* - 1) у глебазнаўстве; 2) у тэхніцы; 3) у фізіялогіі; *індукцыя* - 1) у псіхалогіі; 2) у фізіцы; 3) у фітаэналогіі; *каморка* (ячэйка) - 1) у біялогіі; 2) у вылічальнай тэхніцы; 3) у сацыялогіі; *кіла* - 1) у батаніцы; 2) у медыцыне; *корань* - 1) у біялогіі; 2) у матэматыцы; 3) у інфарматыцы; 4) у лінгвістыцы; *мышы* (*мышка*) - 1) у заалогіі; 2) у кампютарнай тэхніцы; *рак* - 1) у заалогіі; 2) у медыцыне; *раўняцтва* - 1) у паліталогіі; 2) у фізіялогіі; 3) у хіміі; *сінус* - 1) у анатоміі; 2) у матэматыцы; *слімак* - 1) у анатоміі; 2) у заалогіі; 3) у матэматыцы (слімак Паскаля); *фракцыя* - 1) у геалогіі і глебазнаўстве; 2) у паліталогіі; 3) у фізіялогіі; 4) у хіміі і г. д. Фактычна ўсе пералічаныя амонімы міжнародна ўніфікаваныя.

У параўнанні з полісемічнасцю, з'ява міжнавуковай аманіміі не ўскладняе камунікацыю. Пад час працы з тэрміналогіяй, якая абслугоўвае канкрэтную сферу прафесійнай дзейнасці яна проста не бяроцца пад увагу - тэрмін (паняцце) успрымаецца абстрагавана. Унутры канкрэтных галін ведаў выпадкі аманіміі адзінкавыя, у прыватнасці ў батаніцы: *гарлачык* - два роды раслін з сям'і гарлачыкавых; у заалогіі: *конік* - 1) птушка; 2) рыба; 3) вусяк; *сякач* - 1) кабан і дарослы самец ластаногіх; 2) вусяк.

Амонімы ўзнікаюць у выніку запазычання навуковых тэрмінаў і паняццяў, абрэвіяцыі ды іншых скарачэнняў,

якія фанетычна супадаюць з этымалагічна рознымі адзінкамі нацыянальнай тэрмінасістэмы і нярэдка парушаюць ужосфармаваны лексічны камфорт, напр., *вітальны* (які вітаецца - *гум*.) і *вітальны* фактар (*экал.*), *лятальны* апарат (*тэхн.*) і *лятальны* зыход (*фізіял.*). Аналагічнае адбылося некалі з увядзеннем у геабатаніку лексемаў для абазначэння паняццяў *луг*, *лэс* і інш. У той час у беларускай мове паняцце *луг* абазначаюць два словы: *аборак* - сучаснае *луг* (водападзелавы, у прыродных умовах звычайна на кантакце з лесам) і *поплаў* - заліны *луг* (на поплаве ракі, возера). Выразная этымалогія. А яшчэ беларускае *луг* азначае водную выцяжку з попелу, прызначаную для мыцця валацоў. Тэрмін *лэс* разумеецца толькі ў кантэксце: *лэсавызначальны крок* - сац.-псіхал., *лэсападобны (лэсавы) суглінак* - геал. Значыць сугучна можна захаваннем падвоенай зычнай *с* (*лэсавы* - ад *ням. Loss*).

На мой погляд, аманімію і полісемію як з'явы з часткова адмоўнай нагрукі не варта заахвочваць. Каб захавашць значэнне для мыцця валацоў. Тэрмін *лэс* разумеецца толькі ў кантэксце: *лэсавызначальны крок* - сац.-псіхал., *лэсападобны (лэсавы) суглінак* - геал. Значыць сугучна можна захаваннем падвоенай зычнай *с* (*лэсавы* - ад *ням. Loss*).

Сінанімія - "поўнае ці частковае супадзенне значэнняў моўных адзінак. Сінанімічнымі могуць быць словы, фразеалагізмы, марфемы, словаўтваральныя мадэлі, сінтаксічныя канструкцыі" (Бел. мова..., 1994: 482). Абсалютных сінонімаў, гэта значыць поўнае супадальнасць па значэнні і выкарыстанні слоў у агульналітаратурнай лексіцы, мусяць, няма. Сярод біялагічнай тэрміналогіі і наменклатуры, асабліва батанічнай, іх досыць шмат. Менавіта ў высокай ступені распаўсюджання абсалютнай сінаніміі яркая адметнасць беларускай навукова-тэхнічнай тэрмінасістэмы. Такія сінанімічныя з'явы мовазнаўцамі-тэрміналагамі называюць тэрміналагічнай дублетнасцю (Даниленко, 1977). Тэрміналагічныя дублеты - гэта словы або словазлучэнні, якія аб'ядноўваюцца асаблівай тэрміналагічнай суадноснасцю з адным і тым жа навуковым паняццем і аб'ектам рэчаіснасці.

Роля сінонімаў надзвычай вялікая ў развіцці навукова-моўнай культуры: чым лепш навуковец або выкладнік знаёмы з сінонімамі сваёй мовы, тым вальней і дакладней ён можа выказаць думку, раскрыць сэнс з'явы, адлюстравыць вы-

разна ўсе бакі прадмета. Сінанімічны шэраг звычайна складаецца з 2-3 слоў адной частцы мовы найперш назоўніка, у меншай меры дзеяслова ці прыметніка. У кожным шэразе сінонімаў вылучаецца стыльова нейтральнае і найбольш ужывальнае слова, якое называецца асноўным або дамінантай (Сучасная бел. літ. мова..., 1993). На фармаванні сінанімічнага шэрагу ў вялікай ступені ўплывае шматзначнасць тэрміна.

Існуе некалькі відаў тэрміналагічнай сінаніміі. У беларускай навуковай тэрмінасістэме шырока пададзены наступныя:

1) тэрміны-дублеты: *абдамінальны* - *чэраўны*; *аборт* - *спарон*; *абстрагаванне* - *ігнараванне*; *адаптацыя* - *прыёмач*; *аморфны* - *бясформенны*; *анастамоз* - *сутока*; *баланс* - *роўнасць*; *вакуоля* - *пустотка*; *валошка* - *васілёк*; *геаграма* - *крывярыс*; *гемоліз* - *крыверазбурэнне*; *гіпатэрма* - *ахаладжванне*; *дубляванне* - *капіяванне*; *дыфузія* - *пранікненне* - *пашырэнне*; *дэфект* - *гана*; *інстынкт* - *паніка*; *мурожніца* - *аўсяніца*; *мышца* - *цягліца*; *падзолісты* - *папалісты*; *памок* - *пльня*; *прынтар* - *друкарка*; *пульс* - *тупно*; *слімак* - *смоўж*; *трахея* - *дзьвінца*; *трофіка* - *жыўленне*; *флексія* - *згінаўненне*... Як бачна, тэрміналагічная і наменклатурная дублетнасць узнікае пераважна за кошт увядзення іншамоўных слоў, радзей - мясцовых дыялектызмаў. Тэрміны-дублеты ёсць у кожнай мове.

2) сінтаксічныя сінонімы - сінтаксічныя канструкцыі, суадносныя па пабудове і супадальныя па значэнні. Таксама шырока распаўсюджаны. Можна вылучыць тры групы такіх сінонімаў:

а) сінанімічная адпаведнасць "слова - словазлучэнне": *альбумін* - *просты бялок*; *анальгетыкі* - *болепалюльня сродкі*; *аўсюк* - *авёс пусты*; *бівалент* - *парная храмасома*; *верасовік* - *глызнік* (*баравік*) *хваёвы*; *імішара* - *хвойнік забалочаны*; *сеткавіца* - *рэціна* - *сеткаватая абалонка*; *хлаарафіл* - *зьялёны пігмент*...

б) сінанімічная адпаведнасць "словазлучэнне - словазлучэнне": *адаптар інтэрфейса* - *сеткавы адаптар*; *апорна-рухальны апарат* - *апарат апоры і руху*; *апахларыстычныя арганізмы* - *бесхлаарафільныя арганізмы*; *барэальная флора* - *флора тайговай (барэальнай) зоны*; *брак вітамінаў* - *вітамінная нястача*; *Граафаў пухірык* - *пухіраты фалікула яечніка*; *махаў* (*казяк*) *руды* - *зайцаў грыб*; *мутацыйная тэорыя* - *тэорыя пра мутацыі*; *стэнабатныя жывёлы* - *глыбаководныя жывёлы*...

в) сінанімічная адпаведнасць "поўная форма тэрміна - кароткая форма тэрміна": *базідыяльныя грыбы - базідыяміцэты; бялагічная маса - біямаса; дванаццаціпалая кішка - дванастка; лішайнікаявая флора - ліхенафлора; пядальнікі раслін - фітафагі; стэнатопныя арганізмы - стэнатопы...*

Тэрміны-словазлучэнні прэвалююць у сучасных тэрміналогіях увогуле. Дадзены факт тлумачыцца неабходнасцю намінацыі складаных паняццяў, удакладнення іх і аб'ектаў па меры пазнання іх сутнасці, вывучэння новых бакоў вывучальных з'яў. Ужыванне складаных сінтаксічных сінонімаў не парушае камунікацыйны камфорт. Спецыялісты, прафесійна валодаючы канкрэтнай тэрміналогіяй, свабодна арыентуюцца ў сінанімічных шэрагах, склад якіх вызначаецца як семантыкай, так і граматычнай сістэмай мовы. У сучасных варунках шырокага выкарыстання аўтаматызаваных інфармацыйных сістэм на базе кампютарнай тэхнікі з уладкаванымі тэрміналагічнымі тэзаўрусамі мусяць быць пазначаны ўсе выпадкі сінаніміі, а ў класіфікатарах ды машынных слоўніках сінонімам павінны давацца адзіны код. Гэта значыць, коду павінны адпавядаць свой сінанімічны шэраг; з якога карыстальнік можа выбраць найбольш прыймальны тэрмін ці паняцце.

У гутарковым выкарыстанні, аднак, шматслоўныя тэрміны нязручныя з-за сваёй грувасткасці. І што асабліва важна, выкарыстанне поўных формаў уступае ў супярэчнасць з прынцыпам моўнай эканоміі, згодна з якім рэалізуюцца толькі асобныя, што аптымізуюць камунікацыю, лексічныя формы. Менавіта таму ў тэкстах нярэдка прымяняюцца кароткія варыянты тэрміна, усечаныя яго формы, абрэвіятуры, а таксама з'явы эліпісісу, калі ўжываецца семантычна суаднесена з поўным тэрмінам адна з яго складовых частак (*Головин, Кобрин, 1987*).

В. Даніленка (1977) вылучае тры асноўныя моўныя спосабы ўтварэння кароткіх форм тэрмінаў:

а) лексічнае скарачэнне, якое здзяйсняецца апусканнем слова ў словазлучэнні (напр., *абісаль - абісальная зона; каўчуканосы - каўчуканосныя расліны; светлалюбны - светлалюбівыя расліны, сінантропы - сінантропныя арганізмы...*) або заменай словазлучэння словам, суаднесеным па вытворнай аснове з адным з кампанентаў словазлучэння (напр., *аскарбінка - таблетка з глюкозай і аскарбінавай кіслінай; глабуліны - глабулярныя бялкі; жыццёвасць - прыстасаванасць да ўмоў існавання (жыцця); сеткавіца - сеткаватая абалонка вока...);*

б) скарачэнне сродкамі словаўтварэння, у прыватнасці субстанцыяваннем прыметнікаў і дзееспрыметнікаў (напр., *інцыстэраванне - зольнасць прасцейшых арганізмаў утвар-*

раць цысту; макраэвалюцыя - эвалюцыйныя пераўтварэнні, якія вядуць да фармавання таксонаў вышэйшага чым відрангу; фітамаса - агульная маса арганічнага рэчыва раслін...), абрэвіяцыі (напр., АТФ - адэназінтрыфасфат; ДНК - дэзаксірыбануклеінавая кісліна; КЛК - каэфіцыент лінейнай карэляцыі; ЛДК - лімітна дапускальная канцэнтрацыя; СКТ - страўнікава-кішачны тракт; ТКД - трансфармаваны каэфіцыент Дайса; ФАД - флавінадэніндынуклеатыд; ФАР - фізіялагічна актыўная радыяцыя; цГМФ - цыклічны гуаназімнафасфат; ЭФП - экалага-фітацэнатычны профіль...);

в) скарачэнне сродкамі сімволікі, напрыклад: *А (альфа)-разнастайнасць - паказнік складанасці фітацэнозаў, відавой разнастайнасці; вітамін В - рыбафлавін (лактафлавін); індэкс Марысіта - паказнік нераўнамернасці размеркавання відаў; каферменты Q - група замешчаных бензахінонаў; Q-аналіз - метааданалізу геабатанічных апісанняў; РН-асяроддзе - абменная кісліннасць (рэакцыя) асяроддзя; Х-храмасома - палавая храмасома...*

Кароткія формы тэрмінаў і паняццяў займаюць значнае месца ў навуковых, навукова-папулярных і навукальных тэкстах. Поўнае значэнне кароткай формы тэрміна (паняцця) звычайна аднаўляецца ў кантэксце.

3) дэфініцыйныя сінонімы. Яны ўзнікаюць у выніку асаблівай семантыкі супадзення значэнняў тэрміна і яго дэфініцыі (лагічнага вызначэння паняцця, устанаўлення яго зместу, асаблівасцяў). Пры гэтым тэрмін перадае паняцце, але паняцце перададзена і вызначэннем тэрміна. У дэфініцыі ясна праяўляюцца істотныя бакі тэрмінавальнага класа прадметаў: быць словам, вызначаць прадмет ці з'яву, падкрэсліваць уласцівасці, якасці, прыкметы. Гэтыя ж прыкметы зададзены і семантыкай самога тэрміна. Напрыклад: *алгарытм - дакладна сфармуляваны парадак дзеянняў; архіватар - праграма сціскання файлаў для больш кампактнага доўга-тэрміновага іх захоўвання на вонкавых носбітах; аўтаграфі - арганізмы, здольныя сінтэзаваць неабходныя для жыцця арганічныя рэчывы; дэкстрын - прамежкавы прадукт гідролізу крухмалу; катыён - дадатна зараджаны іён; рубец - пачатковы адзел 4-камернага страўніка жуйкавых жывёл; сімбіёз - супольнае існаванне арганізмаў (сімбіёнтаў) розных відаў і г.д. У дадзеных выпадках істотныя прыкметы зададзены ў вызначэнні тэрміна і адначасова перадаюцца яго семантыкай пры ўжыванні ў межах тэрмінасістэмы адпаведнай прадметнай галіны, напр. біялогіі (батанікі, генетыкі, заалогіі, фізіялогіі...).*

Дэфініванасць з'яўляецца абавязковай прыкметай навуковага тэрміна. Дадзены факт адзначалі В. Даніленка (1977), Т. Кандэлакі (1977),

іншыя лінгвісты.

Антанімія - семантычная супрацьпастаўляльнасць слоў, а антонімы - словы з супрацьлеглымі значэннямі. Яны сустракаюцца не часта ў навуковай і тэхнічнай тэрміналогіях, але з'яўляюцца важнымі лексічнымі і стылістычнымі ўтварэннямі. Дзякуючы іх сувязі паміж сабой даецца магчымасць для стварэння кантрасту пры характарыстыцы прадметаў, супрацьпастаўлення і параўнання з'яў, умацнення сэнсу навуковай думкі даследніка ці выкладніка дысцыпліны. У навуковай тэрміналогіі антанімія выступае ў якасці аднаго з рэгулярных спосабаў наймення паняццяў з супрацьлеглым зместам як: *верх - ніз, малы - вялікі, цёмна - светла*. Антонімы могуць утварацца з дапамогай афіксаў: іншамоўных прыставак *а-, ана-, анты-, дэ-, ды-, рэ-* і г.д. (*мітоз - амітоз, фаза - анафаза, ген - антыген, інфекцыя - дэзінфекцыя, асіміляцыя - дысіміляцыя, культывацыя - рэкультывацыя...*) і ўласных адмоўяў *без-, бяз-, ня-, ня-* (*пладавіты - бясплодны, зваротны - незваротны...*). Антанімічныя пары адносяцца да адной часціны мовы - да назоўніка, прыметніка ці дзеяслова. Не маюць антонімаў словы з канкрэтным значэннем, у прыватнасці наменклатурныя назовы (*амарант, бусел, ліст, нырка, спірахеата, шалёгоўка...*), вузкаадмысловыя тэрміны (*астэон, пігмент, сома, стаміноды, філагенэз, храматафор, эмбрыён...*), а таксама словы, якія ў пэўных тэрміналагічных спалучэннях страчаюць значэнне якасці: *лёгка (орган), цяжкая вада (хім.)...* З'ява антаніміі шырока выкарыстоўваецца пры складанні вызначнікаў раслін, жывёл, грыбоў (гл.: *тэза - антытэза*).

Паранімія - агульнамоўная семантычная з'ява, у роўнай ступені ўласцівая тэрміналогіі навуковых тэкстаў. Паранімамі называюцца словы з гукавым і структурным падобствам, але з розным лексічным значэннем (*Сучасная бел. літ. мова, 1993*). Паранімы - гэта аднакаранёвыя словы адной часціны мовы, найчасцей - назоўнікаў (*антаганіст - антаганізм, арганізм - арганізацыя, гняздо - гняздоўе, дублет - дублікат, покрыва - пакрыццё - пакрыўнасць, супольніцтва - супольнасць...*), радзей - прыметнікаў (*бурны - бурлівы, дзейны - дзейсны, дробны - дробязны, набухлы - напухлы...*) і дзеясловаў (*квасавачы - квасіць, крышталізаваць - крышталізаваць, пацягнуць - расцягнуць...*).

Фанетычнае - марфалагічнае супадзенне ці блізкасць гучання паранімаў прыводзіць, бывае, да лексічных памылак, да парушэння сэнсу выказваных думак. Прыкладу прыклады з фітацэналогіі. Так, нярэдка нават самі спецыялістамі змешваюцца названыя вышэй паняцці *супольніцтва і супольнасць* (*Сцяпановіч, 1996*). *Супольніцтва* ёсць аб'яднанне, згуртаванне. *Суполь-*

льнасць - якасны стан, еднасць, згуртаванасць, ступень аб'яднання. Падобная дыферэнцыяцыя замацавана ў чэшскай мове.

Таксама патрабуецца выразнае і дакладнае ўжыванне слова *пакрыццё*. Дагэтуль калькуецца расейскае "*покрытие*" (гл.: *праекцыйнае пакрыццё відаў*). Лічу гэта памылкай. *Пакрыццё* азначае дзею, працэс. У словазлучэнні *праекцыйнае пакрыццё відаў* слова *пакрыццё* павінна быць заменена іншым адпаведнікам - *пакрыўнасць* (ад каранёвага: *покрыва*), - што азначае якасць, яе ступень, паўната. І па чэшску так: *rozkryvnost*. Паранімічныя сувязі наогул дынамічныя. Іх сэнс можа мяняцца да такой ступені, што словы-паранімы пераходзяць у разрад сінонімаў.

Гіпанімія - рода-відавья адносіны лексічных адзінак. У выніку такіх адносін утвараюцца два тыпы слоў: словы-гіпонімы, што перадаюць відавья паняцці, і словы-гіперонімы - родавыя (*Новиков, 1982*). На рода-відавья адносінах пабудавана ўся біялагічная наменклатура. Назовы відаў арганізмаў паводле Карла Лінэя бінарныя, або двухслоўныя, г.зн. складаюцца спалучэннем двух назоваў (імёнаў) - родавага і відавoga (эпітэту), напрыклад: *батлачык лугавы* (*батлачык* - родавы назоў травяністай расліны, *лугавы* - яе відавы назоў) і г.д. У сістэме тэрмінаў і паняццяў гіпанімія таксама пашырана. Тут словы-гіперонімы маюць базавае значэнне, напрыклад: *умоўны рэфлекс найвышэйшага парадку, умоўны рэфлекс пераймальны, умоўны рэфлекс следавы, умоўны рэфлекс спазняльны, умоўны рэфлекс танічны і інш.*

У навуковай тэрміналогіі, як правіла, перадаюцца сістэмныя адносіны паміж прафесійнымі паняццямі, прычым змест відавoga паняцця шырэй родавага, а аб'ём - вузей. Аднолькава вынікае, што значэнне слоў-гіпонімаў (відавых паняццяў) уключае ў сябе большы лік семантычных кампанентаў, чым значэнне слоў-гіперонімаў (родавых паняццяў). У прыватнасці, гіперонім *орган* *вазвароту* уключае ў сябе менш семантычных камбінацыяў, чым гіпонім *сэрца*, а *сінтаксон* - чым *асацыяцыя* і г.д. Гіпанімічнымі адносінамі праніцаны тэрмінасістэмы ўсіх галін біялагічных ведаў. Гіпанімія як семантычная з'ява носіць нярэдка міжгаліновы характар.

Такім чынам, у беларускай навуковай тэрмінасістэме маюць месца ўсе семантычныя з'явы. Веданне іх, узаемаадносін паміж імі, характару праяў неабходна ў працэсе тэрмінастварэння, пры ўкладанні слоўнікаў, даведнікаў, пры падрыхтоўцы падручнікаў, у навуковай і выкладніцкай справе. І адна з важнейшых і адметных рысаў беларускай лексікі наогул - монасемічнасць, сэнсава адпаведнасць і дакладнасць.

Беларускія навукоўцы здолелі даказаць, што ў Буквара беларускія карані

Нарэшце з'явілася магчымасць прадставіць публіцы якасныя выявы першай у гісторыі кнігі, якая мела назву "Буквар". Ім аказалася беларускае выданне, якому праз два гады споўніцца 400 гадоў.

вучэбных выданняў Робертам Эшлі. У далейшым яна трапіла ў закрыты для знешняга свету збор лонданскіх барыстэраў (карпарацыя адвакатаў), дзе захоўваецца і сёння.

Алесь Суша адзначыў:

Адкрыццё ўдалося зрабіць дзякуючы візіту ў Лондан у канцы 2015 года Алесь Сушы, старшыні Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў і намесніка дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі.

Справа ў тым, што ў свеце захаваліся толькі два асобнікі гэтага ўнікальнага выдання. Адзін з іх, на жаль няпоўны, знаходзіцца ў Даніі, у Каралеўскай бібліятэцы. А другі (поўны) экзэмпляр - у Вялікабрытаніі, у Бібліятэцы Мідл Тэмпл, якая размяшчаецца ў гістарычным раёне Лондана Тэмпл, дзе некалі мелі нярэдка міжгаліновы характар.

Ні ў аднаго з беларускіх даследчыкаў, ва ўсялякім разе з тых, хто жыве сёння, раней не было магчымасці ўбачыць "Буквар" на свае вочы. На радзіме ні аднаго асобніка не захавалася: іх проста "зачыталі да зірак", як часта бывае з вучэбнымі выданнямі. Як ні здзіўна, але нам вельмі пашанцавала, што адна з тых кніг яшчэ ў пачатку 17 стагоддзя была вывезена ў Лондан калекцыянерам

- *Дзякуючы спрыянню брытанскіх беларусістаў, прафесараў Лонданскага ўніверсітэта, і перш за ўсё Джэйма Дынглі, у мяне з'явілася магчымасць вывучыць гэты надзвычай каштоўны помнік нашай культуры і нават зрабіць некаторыя копіі.*

Як удалося ўдакладніць Алесю Сушу, першая ў свеце кніга пад назвай "Буквар" была выдадзена ў 24 ліпеня 1618 года ў друкарні Віленскага Свята-Духава праваслаўнага брацтва ў Еўі. Гэта было адно з самых старадаўніх і ўплывовых беларускіх выдавецтваў у Вялікім Княстве Літоўскім, якое выпускала нямала кніг на царкоўнаславянскай, старабеларускай і польскай мовах.

Варта адзначыць, што у 2018 годзе мы маем магчымасць адсвяткаваць 400-годдзе Буквара, беларускага Буквара. А да гэтага часу было б выдатна выпусціць факсімільнае выданне, правесці канферэнцыю, а таксама стварыць Музей Буквара.

viazda.by.

Матчына мова - спадчына ўсіх беларусаў

Да выхаду новай кнігі Вінцука Вячоркі

Сталыя наведвальнікі сайта і слухачы беларускай рэдакцыі Радзё Свабода не так даўно сталі ўдзельнікамі цікавай мовазнаўчай імпрэзы, якая прайшла ў сталічнай галерэі "Ў" - прэзентацыі навукова-папулярнага выдання вядомага палітыка і мовазнаўца В. Вячоркі "Па-беларуску зь Вінцуком Вячоркам". Кніга ўбачыла свет ў серыі "Бібліятэка Свабоды. XXI стагоддзе".

Чаму мы гаворым пра імпрэзу? Таму, што яе ўдзельнікаў акрамя традыцыйнай прэзентацыі, чакалі відэа-сюжэты і апытанні па моўных праблемах сярод нашых землякоў, віктарыны і загадкі ад аўтара кнігі "Па-беларуску зь Вінцуком Вячоркам".

Вітальнае слова аўтару ад імя калегі па цэлу выказаў кіраўнік менскага бюро Радзё Свабода В. Жданю, які адзначыў, што за кароткі час Радзё Свабода выдала каля 50 кніг і мультымедыяных дыскаў. І многія з тых, хто прысутнічае на гэтай прэзентацыі, маюць іх у сваіх бібліятэках. Новая кніга В. Вячоркі аб'яднала пад адной вокладкай шэраг сюжэтаў, якія шмат гадоў гучалі на хвалях Радзё Свабода пад вядомай слухачам рубрыкай "Моўныя лекцыі Вінцука Вячоркі". Калі чытаеш кнігу "Па-беларуску зь Вінцуком Вячоркам", то ўнікае ўпэненасць, што беларусы змогуць захаваць і перадаць нашчадкам яе скарбы, што з роднай мовай у краіне будзе ўсё ладна і цывілізавана.

Пра гісторыю стварэння гэтай кнігі распавядаў сам аўтар. В. Вячорка адзначыўшы, што беларуская служба Радзё Свабода заўсёды клапацілася пра тое, каб Роднае Слова не забывалася і супрацьстаяла хвалям русіфікацыі. Вінцук падзякаваў супрацоўнікаў рэдакцыі, а таксама выказаў шчырую падзяку не толькі жывым паплекнікам, але і тым сваім сябрам і аднадумцам, якіх ўжо няма з намі: Віктару Івашкевічу, Юрасю Бушлякову, Змітру Саўку... Адметнасцю прэзента-

цыі стала трансляцыя сюжэта адной з перадач "Моўныя лекцыі Вінцука Вячоркі" са спробамі, з мэтай, па словах аўтара, "дакапацца да беларускага кораня іх душы". Канешне, сюжэт выклікаў шмат з'едлівых каментароў і ўсмяшак, але зусім іншы кантэкст быў адзначаны, калі "простыя рускамоўныя беларусы" намагаліся перакласці па-расейску такія беларускі выраз, як "Матчына мова". Атрымлівалася нязграбна, таму і самі яны прыходзілі да высновы, што гэтае словазлучэнне з'яўляецца выключна нашым беларускім паняткам.

Журналіст і літаратар Сяргей Дубавец адзначыў, што той, хто ўзяў у рукі кнігу "Па-беларуску зь Вінцуком Вячоркам", той трымае ў руках сапраўдны скарб. Бо гэтая кніга выкліча цікаўнасць і ў інтэлектуала, і ў самага звычайнага чалавека. Таму, што наша мова жыве, прысутнічае ў ментальнасці, падскарныцы галаўнога мозга кожнага беларуса... Мы адзіны народ: мы - беларусы, - падсумаваў свой выступ С. Дубавец і яшчэ раз павіншаваў Вінцука са здзяйсненнем ягонай мары і пажадаў развіцця і працягу ўстава надзвычай цікавага выдання.

Доктар тэалогіі, беларускі філосаф Ірына Дубянецкая прачытала для прысутных на прэзентацыі сваю вершаваную рэцэнзію на кнігу В. Вячоркі, якую назвала "Першая

льжыка з Вінцуковай кніжкі". Яна па словах спадарыні Ірыны, адлюстроўвае самую першую ўражанні ад прачытанага:

*"Кніга свежая,
Толькі-толькі пачытаная,
хоць не ўся дачытаная,
пасмакаваная,
моцна ўпадабаная
ды іншым гурманам
рэкамендаваная!"*

Што тычыцца праязных уражанняў, то І. Дубянецкая адзначыла, што такія практы, як кніга В. Вячоркі, важныя для мабілізацыі спецыялістаў і аматараў роднага слова на стваральную працу на карысць Роднага Слова - адзначыла спадарыня Ірына.

Былы палітвязень і кіраўнік праваабарончага цэнтру "Вясна" А. Бяляцкі нагадаў, што не так даўно разам з сябрам, бардам Э. Акуліным прэзентаваў у Доме літаратара кнігу "Бой з сабой". І вось Вінцук з дапамогай рэдакцыі Радзё Свабода завершыў свой выда-

вецкі праект, з чым яго Алесь шчыра павіншаваў: "Гэтай кнігай ты, Вінцук мяне здзівіў, бо змест яе вельмі багаты, з шматлікімі цытатамі, рэмінісцэнцыямі, цікавымі гістарычнымі фактамі, адсылкамі на іншыя тэксты... Калі яе чытаеш, то глыбока, усім сэрцам разумееш, што наша мова вартая, каб як берагчы, вывучаць, ўзабагачаць, на ёй штодзённа і паўсюдна размаўляць на ёй і пісаць".

Мовазнаўца і выкладчык Надзея Старавойтава вы-

кладае роднае слова студэнтам Беларускага эканамічнага ўніверсітэта. А зацікаўленасць сваім студэнтам, якія перажылі "моўны разрыў пакаленняў" з беларускім словам, яна прышчапляе з дапамогай старажытных тэкстаў (у прыватнасці, рыцарскім раманам "Трышчар ды Іжота"), запісаным цяперашняй беларускай арфаграфіяй. Спідарыня Надзея падзялілася ўспамінамі пра наведванне яе студэнцкага гуртка аўтарам прэзентаванай кнігі.

Знакаміты беларускі мовазнавец, палітык і дыпламат Пётра Садоўскі на просьбу аўтара выказаў шэраг крытычных разваг адносна новай кнігі. Яны не тычыліся высноваў, зместу кнігі. Яны краналі некаторыя кантэкстныя аспекты публіцыстычнасці ў падачы мовазнаўчага матэрыялу, якія б маглі зашкодзіць прачытанню кнігі прыхільнікамі "русскоязычных белорусов". Бо для многіх людзей "матчына мова" ні чым не лепшая чым "родная речь"... Гэта значыць, што беларуская мова не павінна ў кнізе падавацца кантрастам у параўнанні з іншымі мовамі - падкрэсліў П. Садоўскі.

Лірычную ноту ў дыскусійна-аналітычную плынь прэзентацыі ўнёс улюбёны бард усіх мовазнаўцаў і лінгвістаў Алесь Камоцкі. Бо ягоны густ і прыхільнасць да лепшых узораў высокай беларускай паэзіі, талент кампазітара, які тонка адчувае энс беларускага слова, дазволілі мець Алесю Камоцкаму такую слынную рэпутацыю. У пацверджанне гэтых слоў прагучалі кампазіцыі А. Камоцкага "Слодчы" (на верш С. Дубаўца) і "Роздум" на верш Уладзіміра Караткевіча. Гэтыя спевы Камоцкага былі сустрэты слухачамі вельмі цёпла шчырымі апладысмантамі.

Анатоль Мьяльгуй.

Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў - 25 гадоў

Міжнародная асацыяцыя беларусістаў (Маб) з'яўляецца грамадскім аб'яднаннем навуковага і культурна-асветніцкага кірункаў дзейнасці, якое яднае даследчыкаў у галіне сацыяльных і гуманітарных навук, выкладчыкаў, дзеячаў культуры і асветы, перакладчыкаў розных краін свету, што даследуюць культурна-гістарычную спадчыну і сучаснае развіццё беларускага народа, іншых народаў Беларусі, спрыяюць пашырэнню і папулярнасці ведаў пра Беларусь, садзейнічаюць узаемадзеянню беларускага народа з іншымі народамі.

Прадметам дзейнасці Маб з'яўляецца супрацоўніцтва беларусістаў свету ў навуковай і культурна-асветніцкай галіне. Мэта Маб — ачышчэнне супрацоўніцтва беларусістаў свету. Для гэтага вырашаюцца наступныя задачы: збор, сістэматызацыя і распаўсюджванне інфармацыі ў галіне беларусістыкі; правядзенне Міжнародных кангрэсаў беларусістаў і іншых навукова-культурных мерапрыемстваў; выдавецкая дзейнасць; заахвочванне ўдзелу замежных навукоўцаў у беларускіх навуковых канферэнцыях і беларускіх навукоўцаў у замежных канферэнцыях; садзеянне выкладанню беларусазнаўчых дысцыплін за межамі Беларусі.

Маб утворана 26 траўня 1991 г. на ўстаноўчым сходзе ў Менску. Сузаснавальнікамі асацыяцыі выступілі Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь, Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, а таксама Нацыянальная акадэмія навук Беларусі.

Міжнародныя кангрэсы беларусістаў праводзіліся:

- I — 25-27 траўня 1991 г., Менск.
- II — «Беларусь паміж Усходам і Захадам», 15-18 траўня 1995 г., Менск.
- III — Першая сесія — «Беларусь і сусветная супольнасць: узаемадзеянне і ўзаемаўзабагачэнне культур (Да 2000-годдзя хрысціянства)», 21-25 траўня 2000 г., Менск; другая сесія — «Беларуская культура ў дыялогу цывілізацый», 4-7 снежня 2000 г., Менск.
- IV — «Беларуская культура ў кантэксце культур еўрапейскіх краін», 6-9 чэрвеня 2005 г., Менск.
- V — 20-21 траўня 2010 г., Менск.
- VI — 27-29 траўня 2015 г., Менск.

З 1993 г. у заснаванай ГА «Маб» серыі «Беларусіка=Albaruthenica» выдадзены шэраг зборнікаў па гісторыі культуры Беларусі.

У 1996—2002 гг. Маб выдаваў штомесячны інфармацыйна-аналітычны і культуралагічны бюлетэнь «Кантакты і дыялогі» (выйшлі 82 нумары). У 2000 г. два нумары бюлетэня (першы з іх здвоены) выйшлі на англійскай мове. З

сакавіка 2003 г. «Кантакты і дыялогі» ў выглядзе асобных старонак друкуюцца ў газеце «Голас Радзімы». З траўня 1991 г. па чэрвень 2005 г. старшынём Маб быў прафесар Адам Мальдзіс. У 2005—2010 гг. старшынём Маб з'яўляўся дацэнт кафедры гісторыі беларускай мовы Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат філалагічных навук Сяргей Запрудскі. З 2010 г. — Міхаіл Касцюк (Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Інстытут гісторыі). Намеснікі старшыні: Герман Бідэр (Аўстрыя, Зальцбургскі ўніверсітэт), Зінаіда Гімпялевіч (Канада, Універсітэт Ватэрлоо), Юрый Лабынцаў (Расія, Масква, Расійская акадэмія навук), Рыгор Піўтарак (Украіна, Кіеў, Нацыянальная акадэмія навук Украіны), Міхал Саевіч (Польшча, Люблінскі ўніверсітэт), Алесь Суша (Нацыянальная бібліятэка Беларусі). Навуковы сакратар — Ірына Савіцкая.

У 2015 годзе дэлегатамі VI Міжнароднага кангрэса беларусістаў старшынём Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў (Маб) быў выбраны намеснік дырэктара па навуковай працы і выдавецкай дзейнасці Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Алесь Суша.

Вікіпедыя.

Навіны Германіі

Пютлінгскае аб'яднанне прапануе беларускім дзецям і юнакам адпачынак у Кёлертале

Дзякуючы аб'яднанню "Дзеці Чарнобыля - дапамога Беларусі" маладыя беларусы могуць тры тыдні вакацый правесці ў Кёлертале (Германія). Аб'яднанне ўжо з 1997 года займаецца дзецьмі з абпрамененага пасля выбуху 1986 года на ЧАЭС рэгіёна.

Чарнобыль не заканчваецца на межах аднайменнага горада і нават на межах Украіны. Беларускія дзеці, якія да гэтай пары адчуваюць вынікі атамнай катастрофы 1986 года, з'яўляюцца асноўнай мэтай групы Пютлінгскага аб'яднання "Дзеці Чарнобыля - дапамога Беларусі".

Кожны год аб'яднанне запрашае маладых беларусаў з бліжніх да Чарнобыля раёнаў у Саарлянд. Летась у летні лагер прыязджалі госці з Жыткавіч. Аўтобусным падарожжам працягам 27 гадзін прыбылі 30 дзетак ва ўзросце паміж 9 і 15 гадамі, каб правесці ў

часовых "бацькоў" у Саарляндзе тры тыдні, распавёў кіраўнік аб'яднання Готфрыд Хольцар. Дзве аякункі, якія абедзве працуюць настаўніцамі і добра размаўляюць з нямецку, прыязджалі разам з дзецьмі.

За тры тыдні спадар Хольцар пастараўся зрабіць усё, каб дзеці змаглі правесці нічым не захмараны адпачынак. Чыстае паветра, здаровая ежа і шмат розных актыўністаў павінны за гэты час узмацніць імунную сістэму. Беларускія інстанцыі, праўда, выбралі для ўдзелу не хворых дзяцей, кажа Хольцар. Але ён таго пераканання, што нават на адзначаных, як здаровых, дзецях ёсць уздзеянне радыеактыўнага абпраменьвання. Хаця ён не мае навуковых ведаў па гэтай тэме, яму і яго калегам падаюцца гэтыя беларускія дзеці "трохі слабейшымі ў параўнанні з іншымі такімі".

Шматгранная праграма вакацый

Трэба яшчэ сказаць, што культурныя прапановы на беларускай радзіме для дзяцей вельмі абмежаваныя. Тым больш важным знаходзіць Хольцар шматгранную культурную праграму ў Саарляндзе. 30 маладых беларусаў між іншым вандравалі, займаліся склалазеннем, грылілі, наведвалі Саарбрукенскі заапарк і з'ездзілі ў парк атракцыёнаў

Holiday-Park. Грамадскія аб'яднанні, людзі і прадпрыемствы падтрымліваюць акцыю праз запрашэнні ці скідкі на ўваход. Усе ахвотна дапамагаюць, каб малых гасцей "шчаслівымі і адпачыўшымі адправіць назад да іх сем'яў".

Да кульмінацыі праграмы вакацый адносіцца вялікае летняе свята, якое адкрыта і для ўсіх астатніх дзяцей, што адбылося ў апошнюю нядзелю. Пры гэтым па інфармацыі аб'яднання дзецям было прапанавана шмат атракцыёнаў. Выручаныя на свяце грошы (піва, каўбаскі) былі закладзены ў бюджэт на гэты год - 30-ты год ад Чарнобыльскай катастрофы, калі маладыя беларусы ізноў змогуць прыехаць у Кёлерталь.

Пютлінгскае аб'яднанне "Дзеці Чарнобыля - дапамога Беларусі" (Саарлянд) у 2016 годзе ізноў запрашае дзяцей з Беларусі на трохтыднёвыя вакацыі з 16 ліпеня па 6 жніўня ў Саарлянд і шукае новых ахвочых прыняць іх у свае сем'і.

Падрыхтаваў да друку
Арыём Суднік.

Нам павінна быць сорамна за нашу Берасцейшчыну

Вось я зноў трымаю ў руках чарговы нумар нашай газеты "Наша слова", дзе змешчана табліца з вынікамі падпіскі на другі квартал 2016 года. Што ж я тут бачу? А бачу і адчуваю боль і горыч за нашу мову, роднае слова і за беларусаў. Падпіска на "Наша слова" адлюстроўвае нашы адносіны да беларускасці, да нашай галоўнай нацыянальнай каштоўнасці - мовы. Нават Год культуры, які аб'яўлены ўрадам краіны, не прымусіў беларусаў схамянуцца і задумацца: што мы робім, куды ідзем і да чаго імкнемся?

А падпіска на беларускамоўныя газеты і часопісы, у тым ліку і на "Наша слова", жадае лепшага. Давайце заглянем у табліцу з вынікамі другога квартала. Тут Берасцейшчына сярод абласных цэнтраў - на апошнім месцы. Усяго яна мае 60 падпісчыкаў. І толькі сем - горад Берасце. Хіба ж не сорам? У Баранавічах болей, чым у два разы, паводле Берасця. Хоць па колькасці насельніцтва гарады розныя. У краіне ёсць шэсць раёнаў, дзе няма зусім падпісчыкаў. І сярод іх Ганцавічы. Па адным маецца ў Драгічыне, Жабінцы, Іванаве, Ляхавічах і Маларыце. Лепш

выглядаюць на іх фоне Бяроза (10), Пружаны (6), Івацэвічы (5). У Пінску таксама шэсць, Але ж параўнайце Пінск з Бярозай, Пружанамі і Івацэвічамі па насельніцтву! І за Пінск становіцца сорамна. Кобрын - трэці сярод гарадоў вобласці па насельніцтву, але тут набралася толькі два падпісчыкі, для якіх наша слова - роднае слова. Затое Кобрын ганарыцца музеем Суворова. Палкаводзец, які забіваў нашых людзей і рабаваў беларускую зямлю. І за гэта Сувораву расійская царыца падаравала Кобрын і Кобрынскую зямлю. Ёсць жа чым ганарыцца кобрынецам! Жах і сорам!

Багатая гістарычная спадчына, якой могуць ганарыцца жыхары Століна і Камянца, але прыхільнікаў роднага слова, "Нашага слова" знайшлося толькі па аднаму.

Нават ў самім Берасці і многіх раёнах няма суполак Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны. Распалася суполка і ў Пінску, якую няма каму сабраць. І гэта горад, дзе ёсць дзесяцікі школ, гімназій, каледжаў. І ёсць нават універсітэт. Няўжо сярод тысяч маладых навучэнцаў і студэнтаў няма прыхільнікаў беларускай

мовы? І куды плязцяць настаўнікі роднай мовы і літаратуры?

Спадзяюся, што тры рэдкія экзэмпляры нумароў "Нашага слова", якія ёсць у сталіцы беларускага Палесся, трапяць у рукі многіх сапрадных беларусаў і абудзяць іх цікавасць да захавання роднай мовы - найкаштоўнейшай спадчыны нашай Бацькаўшчыны. І адновіцца (ці створыцца новая) суполка ТБМ, і ў рукі пінчан трапяць дзесяцікі (я ўжо не кажу сотні) нумароў "Нашага слова". Гэта - мара. І гэта - надзея.

І яшчэ пра адну непрыемнасць хачу нагадаць чытачам Берасцейшчыны. У Берасці ёсць два ўніверсітэты: гуманітарны і тэхнічны. У педагагічным ёсць факультэт беларускай мовы і літаратуры. Але ў горадзе няма арганізацыі Таварыства беларускай мовы, якая б узначаліла абласную арганізацыю. Хіба ж гэта не сорам для цэлай вобласці?

Родная Берасцейшчына, абудзіся і задумайся! І хоць быць (у сэнсе беларушчыны) у самым канцы ўсіх абласцей краіны!

Сябар ТБМ імя Ф. Скарыны
Уладзімір Гук,
Пінскі раён.

Калі за адраджэнне мовы, чытай, спадарства, "Наша слова"!

Шаноўныя сябры, пачалася падпіска на другое паўгоддзе 2016 года. У каталогу інфармацыя пра газету знаходзіцца на ст. 78. Цана змянілася нязначна. У 2016 годзе мы працягваем выходзіць на васьмі палосах. Газета мае добры рэдакцыйны партфель і плануе для друку тэксты самых розных матэрыялаў, з рознымі поглядамі і падыходамі, у тым ліку і адрознымі ад пазіцыі рэдакцыі. Мы будзем працягваць друкаваць мовазнаўчых і гістарычных матэрыялаў у выкладанні тых аўтараў, якіх вы не знойдзеце на старонках іншых выданняў. Мы не стараемся навіязваць чытачу сваю думку ці погляды, а падаём паведамленні і меркаванні саміх чытачоў. Чытайце, даведвайцеся, думайце. Будзьце з намі, і вы будзеце з усёй Беларуссю.

РП - 1	Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь											
	АБАНЕМЕНТ на газету/часопіс										63865	
	НАША СЛОВА										індэкс выдання	
	(назва выдання)										Колькасць камплектаў	
На 2016 год па месяцах:												
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Каму												
(прозвішча, ініцыялы)												
Куды												
(адрас)												
(паштовы індэкс)												

РП - 1	ДАСТАВАЧНАЯ КАРТАЧКА													
	на газету/часопіс										63865			
	НАША СЛОВА										індэкс выдання			
	(назва выдання)										Колькасць камплектаў		1	
Кошт														
падпіскі										63600 руб.		Колькасць камплектаў		1
пераадрасоўкі										руб.				
На 2016 год па месяцах:														
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12			
Каму														
(прозвішча, ініцыялы)														
Куды														
(адрас)														
(паштовы індэкс)														

Памёр Алег Аблажэй

18 траўня 2016 года ў Вільні раптоўна памёр беларускі мастак, ілюстратар кніг, пісьменнік, грамадскі дзеяч Алег Аблажэй. Зусім нядаўна, 6 траўня, яму споўнілася 62 гады.

Нарадзіўся 6.5.1954 г у вёсцы Лязневічы недалёка ад Наваградка ў сялянскай сям'і. У 1971 г. закончыў Кошалеўскую беларускую сярэдняю школу і ў той жа год паступіў на мастацкі факультэт Віцебскага педагагічнага інстытута, які закончыў у 1976 г., атрымаўшы спецыяльнасць настаўніка мастацтва... Працаваў настаўнікам малявання і чарчэння ў Гародні, мастаком афарміцелем у Наваградку. У 1977-1979 г. служыў у савецкім войску

З 1979 года жыў у Вільні.

У 1979 г. паступіў у Літоўскі дзяржаўны мастацкі інстытут (цяпер Літоўская мастацкая акадэмія), які закончыў у 1985 г., атрымаўшы дыплом мастака-графіка. Займаўся жывапісам, акварэллю, ілюстраваў кнігі. Як мастак-ілюстратар аформіў звыш 40 кніг у выдавецтвах Літвы, Беларусі, Польшчы, Расеі і Малдовы. Выдадзены кнігі для дзяцей у Варшаве, Вільні і Менску. У яго афармленні ў Беларусі выйшлі творы В. Жуковіча "Гуканне вясны", Д. Бічэль "Гараднічанка", у Маскве - "Шведскія казкі" Э. Хэмінгуэя, "Сербская пазыя", у Вільні - "Казка пра Султана" і інш. У 1984-1986 гг. у Літве выдадзена серыя канвертаў з партрэтамі літоўскіх дзеячаў, аформленая Алегам Аблажэем, а таксама серыя паштовак. Маляваў таксама партрэты вядомых дзеячоў, краевіды. Любімай яго тэмай была жанчына ў фантастычных строях і проста жанчына. Яго працы выстаўляліся неаднаразова ў Літве, Польшчы, Германіі, Эстоніі, Латвіі, Беларусі, ЗША. Быў чальцом суполкі мастакоў краін Балтыі "Маю гонар".

З 2007 г. з'яўляўся сябрам Саюза беларускіх пісьменнікаў. Супрацоўнічаў з часопісамі "Мастацтва", "Дзеяслоў", газетамі "Свабода", Рэспубліка", Летувас Рытас", "Наша слова", з літоўскім радыё і беларускім радыё "Рацыя" ў Беластоку.

Удзельнічаў у дзейнасці "Саюдзіса", узнагароджаны медалём 13-студзеня.

Актыўна ўдзельнічаў у беларускім культурным жыцці. Ад заснавання ў 1999 г. быў сябрам Беларускага культурнага таварыства ў Літве, ад якога адышоў у 2015 г., пратэстуючы супроць дзейнасці, новага кіраўніцтва, скіраванай на дыскрэдытацыю заснавальніка ТБК і шматгадовага лідара Хведара Нюнькі.

Ён меў шмат творчых планаў, задумак. Радаваўся вясне, квітнеючай прыродзе, ды, на жаль, усё абарвалася. Але будучы жыць яго творы:

"І верыць, і баяцца, і прасіць
Ты будзеш, хоць і ведаеш, што нельга,
І хадакі жалезныя насіць,
І жыць, нібыта ў свеце паралельным,
І з вернай да апошняга сястрой
Надзейі не разлучыцца ніколі,
І будзеш ты змагацца сам з сабой
Самотным воінам у чыстым полі..."
(Алег Аблажэй.)

Вечная памяць!

У рэдакцыі "Нашага слова" з пэўных прычын заляжася неапублікаваным адзін з артыкулаў Алега Аблажэя, то, на жаль, хоць цяпер прапануем яго нашым чытачам.

"ЭЛЕГАНТНАЯ" ПРАВАКАЦЫЯ

У даўнія ўжо часы, калі Літва толькі-толькі адраділа незалежнасць, адначасова аднавілі сваю дзейнасць нацыянальныя суполкі. І старшыня Таварыства беларускай культуры ў Літве Хведар Нюнька даведаўся, што да трох драўляных дамкоў на вул. Жыгіманту ў Вільні мелі дачыненне беларусы. А менавіта, яны належалі Друйскай айца-марыянам і былі збудаваны на беларускія складкі. А, значыць, ёсць сэнс патрабаваць іх вярнуць ва ўладнасць цяперашняй беларускай грамадзе.

Я сам быў сведкам, як Лявон Луцкевіч казаў спадару Хведару: "Чалавеча! Кінь пустое, нічога з гэтага не атрымаецца!" А той не здаваўся.

Клопатаў было нямала, сустрэчы і перапіска з уладамі, і адбыўся цуд! Выйшла пастанова аб перадачы ўсіх трох дамкоў Таварыству! Але нядоўга цешыліся беларусы - айцы-марыяне, ужо сучасныя, абурліся: пры чым тут свецкая беларуская арганізацыя! І пастанову адмянілі. Аднак дамкі былі ў такім стане, што марыяне пагадзіліся на іншую маёмасць, больш прыстойную і ў іншым месцы. Беларусам жа перадаваць дамкі не спыталіся, ніводзін не быў вызвалены. Зноў была доўгая тузаніна, у рэшце рэшт выдзелілі памяшканне ў адным з дамкоў. Але ненадоўга - пільныя асобы ва ўладзе спахапіліся, што ў Літве няма закону аб перадачы маёмасці юрыдычным асобам і грамадскім аб'яднанням. Выйшла чарговая пастанова, паводле якой ТБК мела ў кароткі час вызваліць і гэты невялікае памяшканне. Усё пачалося спатку - просьбы, хадакі, перапіска з найвышэйшымі ўладамі. Памяшканне ўдалося адстаяць, хоць і на "птушыных правах". Але карысталіся, і нават занялі некалькі пустых пакояў у суседнім дамку, дзе размяшчалася рэдакцыя "Нашай Нівы". Часы былі нястрогія, ліберальныя. А побач з асноўным памяшканнем, дзе была кухня, знайшоўся маленькі пакойчык, у якім пасялілася маладая беларуская сям'я з дзіцем, якая не мела ўласнага кутка. Далей было б, як у казцы - і сталі беларусы жыць - пажываць, ды добра нажываць. З "дабром" атрымлівалася не надта - двойчы абкрадалі, а сам дом быў у аварыйным стане, пайшлі трэшчыны, высветлілася, што дом... не мае падмурка! Ацяпленне было пачное, зімой было холадна, тым больш, што палілі толькі перад імпрэзамі, пайшла плесень, з'явіўся спецыфічны смурод. Але ж некалькі трывалі. Маладая сям'я прыдбала сваё жылло, на іх месца пасялілася іншая. І тут ледзь не здарылася трагедыя: газавая інсталяцыя на кухні прагніла настолькі, што калі б ноччу хтось пстрыкнуў выключальніку, выбух быў бы немінучы. Кухня карыстацца стала немагчыма. Але і гэта было яшчэ паўбяды - ды выйшла з ладу яшчэ і прыбі-

ральня! Як жа сорамна было і самім хадзіць і гасцям паказваць на бліжэйшыя кусцікі! І праблемы такога кшталту толькі награваліся - у сцены ўбіўся грыбок, што было невылечна. Дапамогі чакаць не было адкуль, спадар Хведар прыныццопа не звяртаўся з просьбамі аб падтрымцы да ўладаў Беларусі. Мясцовыя кіраўнікі таксама не рваліся дапамагаць. І тут з'явілася прапанова абмену гэтай руіны на добраўпарадкаваную чатырохпакаёвую кватэру ў цагляным доме брэжнеўскай забудовы нападальскіх вакзала, меншую па плошчы, але прыгодную для карыстання, бо была і кухня, і прыбіральня, і ванна.

Які быў выбар - чакаць з мора пагоды, спыніць дзейнасць, ці пагадзіцца? Пытанне было вынесена на Раду ТБК, і было вырашана - мяняць! Тым больш, што, як ужо было сказана, правы на плошчу ў дамку на Жыгіманту не былі пацверджаны кананадаўствам Літвы. Такім чынам ТБК перабралася на вуліцу Броўло, 9 - 86. Вядома, было цеснавата, у зале ўсяго 40 месцаў, затое цёпла, светла. Прыязджалі госці з Беларусі, тым больш, што былі ўмовы пераначаваць, адначыць, падсілкавацца. Адбыліся сустрэчы, сходы, адзначаліся святы, юбілей, невялічкія канцэрты. Знайшлося месца для бібліятэкі. Клопатаў было таксама нямала - утрыманне такой кватэры ў Вільні каштуе нямала, асабліва зімой. Некалькі выкручаліся - частку аплочваў сам старшыня ТБК, частку студэнты, якія пасяліліся ў вольным пакойчыку, не зусім легальна, бо ТБК паводле статуту не мела права займацца прыбыткавай дзейнасцю. Большасць праблемаў вырашаў спадар Нюнька, які за гэты час набыў аўтарытэт не толькі ў беларускім асяроддзі, стаў чальцом Рады БНР, але і ў кіраўнічых колах Літвы. Вядома, як многа значаць асабістыя кантакты ва ўрадзе, Сейме, мінімным памяшканнем, дзе была кухня, знайшоўся маленькі пакойчык, у якім пасялілася маладая беларуская сям'я з дзіцем, якая не мела ўласнага кутка. Далей было б, як у казцы - і сталі беларусы жыць - пажываць, ды добра нажываць. З "дабром" атрымлівалася не надта - двойчы абкрадалі, а сам дом быў у аварыйным стане, пайшлі трэшчыны, высветлілася, што дом... не мае падмурка! Ацяпленне было пачное, зімой было холадна, тым больш, што палілі толькі перад імпрэзамі, пайшла плесень, з'явіўся спецыфічны смурод. Але ж некалькі трывалі. Маладая сям'я прыдбала сваё жылло, на іх месца пасялілася іншая. І тут ледзь не здарылася трагедыя: газавая інсталяцыя на кухні прагніла настолькі, што калі б ноччу хтось пстрыкнуў выключальніку, выбух быў бы немінучы. Кухня карыстацца стала немагчыма. Але і гэта было яшчэ паўбяды - ды выйшла з ладу яшчэ і прыбі-

ральня! Як жа сорамна было і самім хадзіць і гасцям паказваць на бліжэйшыя кусцікі! І праблемы такога кшталту толькі награваліся - у сцены ўбіўся грыбок, што было невылечна. Дапамогі чакаць не было адкуль, спадар Хведар прыныццопа не звяртаўся з просьбамі аб падтрымцы да ўладаў Беларусі. Мясцовыя кіраўнікі таксама не рваліся дапамагаць. І тут з'явілася прапанова абмену гэтай руіны на добраўпарадкаваную чатырохпакаёвую кватэру ў цагляным доме брэжнеўскай забудовы нападальскіх вакзала, меншую па плошчы, але прыгодную для карыстання, бо была і кухня, і прыбіральня, і ванна.

Які быў выбар - чакаць з мора пагоды, спыніць дзейнасць, ці пагадзіцца? Пытанне было вынесена на Раду ТБК, і было вырашана - мяняць! Тым больш, што, як ужо было сказана, правы на плошчу ў дамку на Жыгіманту не былі пацверджаны кананадаўствам Літвы. Такім чынам ТБК перабралася на вуліцу Броўло, 9 - 86. Вядома, было цеснавата, у зале ўсяго 40 месцаў, затое цёпла, светла. Прыязджалі госці з Беларусі, тым больш, што былі ўмовы пераначаваць, адначыць, падсілкавацца. Адбыліся сустрэчы, сходы, адзначаліся святы, юбілей, невялічкія канцэрты. Знайшлося месца для бібліятэкі. Клопатаў было таксама нямала - утрыманне такой кватэры ў Вільні каштуе нямала, асабліва зімой. Некалькі выкручаліся - частку аплочваў сам старшыня ТБК, частку студэнты, якія пасяліліся ў вольным пакойчыку, не зусім легальна, бо ТБК паводле статуту не мела права займацца прыбыткавай дзейнасцю. Большасць праблемаў вырашаў спадар Нюнька, які за гэты час набыў аўтарытэт не толькі ў беларускім асяроддзі, стаў чальцом Рады БНР, але і ў кіраўнічых колах Літвы. Вядома, як многа значаць асабістыя кантакты ва ўрадзе, Сейме, мінімным памяшканнем, дзе была кухня, знайшоўся маленькі пакойчык, у якім пасялілася маладая беларуская сям'я з дзіцем, якая не мела ўласнага кутка. Далей было б, як у казцы - і сталі беларусы жыць - пажываць, ды добра нажываць. З "дабром" атрымлівалася не надта - двойчы абкрадалі, а сам дом быў у аварыйным стане, пайшлі трэшчыны, высветлілася, што дом... не мае падмурка! Ацяпленне было пачное, зімой было холадна, тым больш, што палілі толькі перад імпрэзамі, пайшла плесень, з'явіўся спецыфічны смурод. Але ж некалькі трывалі. Маладая сям'я прыдбала сваё жылло, на іх месца пасялілася іншая. І тут ледзь не здарылася трагедыя: газавая інсталяцыя на кухні прагніла настолькі, што калі б ноччу хтось пстрыкнуў выключальніку, выбух быў бы немінучы. Кухня карыстацца стала немагчыма. Але і гэта было яшчэ паўбяды - ды выйшла з ладу яшчэ і прыбі-

ральня! Як жа сорамна было і самім хадзіць і гасцям паказваць на бліжэйшыя кусцікі! І праблемы такога кшталту толькі награваліся - у сцены ўбіўся грыбок, што было невылечна. Дапамогі чакаць не было адкуль, спадар Хведар прыныццопа не звяртаўся з просьбамі аб падтрымцы да ўладаў Беларусі. Мясцовыя кіраўнікі таксама не рваліся дапамагаць. І тут з'явілася прапанова абмену гэтай руіны на добраўпарадкаваную чатырохпакаёвую кватэру ў цагляным доме брэжнеўскай забудовы нападальскіх вакзала, меншую па плошчы, але прыгодную для карыстання, бо была і кухня, і прыбіральня, і ванна.

І тут ідылія, якая цягнулася каля 11 гадоў, раптоўна скончылася. Спадар Нюнька здаўна меў надобрычліўцаў,

"путчыстаў", справа не клеілася. Урэшце нанятая імі адвакат сфармуляваў абвінавачванне ажно з 32 пунктаў. І патрабаванне спагнаць з Хведара Нюнькі на карысць ТБК 32 608 еўра, 68 цэнтаў. (Асабліва расчульваюць гэтыя 68 цэнтаў!) Усё гэта цягнулася доўгія месяцы, і гэтыя пачыналіся працэсы - шкода месца. Аднак да суда справа не дайшла. Галоўны пракурор уважліва разгледзеў усе матэрыялы і вынес вердыкт - спыніць справу з прычыны адуцэнскай злачыннасці дзеянняў з боку падазраванага Хведара Нюнькі. Здавалася б, можна ўздыхнуць з палёгкай! Але дзе там... Літоўскае заканадаўства дазваляе надаваць апеляцыйны колькі заўгодна разоў, толькі пакрываюць выдаткі. Хто так шчодро аплочвае "путчыстам" іхняе "змаганне за праўду", не вядома. Зразумела, не яны самі, бо сумы сур'ёзныя.

Гэтак вось спадар Хведар атрымаў "калядны падарунак" - у адказ на чарговую апеляцыйную пракуратура прыняла рашэнне распачаць следства нанова...

Каляды я ўздаў не выпадкова - і сам Адамковіч, і ягоныя папленнікі ўсюды падкрэсліваюць, што яны глыбока веруючыя хрысціяне. Імпрэзы, якія ладзіць новая Рада ТБК, рэдка абходзяцца без святара. А ў адной са сваіх адозваў яны напісалі: "З намі Бог!" Але ў Бібліі сказана, што аб людзях трэба меркаваць "па справах іх". Удумаецца, што значыла б для пенсіянера Нюнькі выплата 32 608 еўра? Продаж кватэры, бяздомнасць... Ну, ці ж не хрысціянскі ўчынак?

Даўно заўважана - ад таго, хто шмат і квіццста разважае пра веру, пускае слязу ў касцёле ці царкве, у звыклым жыцці так і чакай "падлянкі". Сэнс новай апеляцыі не ў дамках, якіх ніхто не верне, бо яны ТБК і не належалі. І не ў грашах - літоўскія суды не настолькі крыважэрныя, каб выкідаць на вуліцу 88-гадовага чалавека дзеля капрызу жменькі "дзеячаў". Мэта іншая, наколькі проста, настолькі мязготная - як мага больш азмрочыць, апаганіць фінальны перыяд жыцця спадара Хведара. Каб ён пакінуў гэты свет не як чалавек, які ўсе свае сілы аддаў змаганню за вольную Беларусь, а як прайдзісвет, што думаў толькі пра нажыву. Ды вось праблема - не на таго нарваліся. Спадар Хведар Нюнька - чалавек старога гарту, перажыў вайну, паспяванне голад і нястачы, страту самых блізкіх людзей, і не сагнуўся, не зламаўся. І годна трымаецца дагэтуль. Калі чалавек мае чыстае сумленне, ніякія суды яму не страшныя. А вось паклёпнікам варта задумацца пра сябе - законы кармы ўзніклі не на пустым месцы, і расплочвацца за свае дзеянні, рана ці позна, давядзецца.

Алег Аблажэй.

Вільня, 10.01.2016 г.

(Працяг. Пачатак у папярэднім нумары.)

Слухаў усіх, разважаў,
але не жадаў згаджацца:
"Чаму ж толькі фермер
у вёсцы павінен застацца.
А як жа майстэрню
ці комплекс- махіну дзяліць?
І зямля не павінна ні ў чым, а людзі,
Нашто ж яе на кавалкі зноў рваць?
А з боку другога - як працаваць
Такіх прымусяць,
Хто і сваёй сям'і жыць не дае,
Гарэлку п'е,
Ды хлусіць?
Успамінаў і сваіх бацькоў размовы,
(Яны не любілі,
як вядома, парадак новы),
Але ж у іх быў і свой розум:
глыбокі і здаровы,
Бо ніколі не хвалілі панскія
ўстановы.
Калі прыхаў Рудольф -
з Баварыі фермер,
(Пасля вайны ён, палонны,
Брэст аднаўляў),
Спыталі - як калгас падзяліць -
рукою махнуў:
"Вы храмы бурыві,
а цяпер узяліся "фірмы" -
Зразумець не мог - навошта?"
ды ўсяк адмаўляў.
Упэўніўся Дольскі
пераканаўча і цвёрда,
Як Радзіму,
трэба гаспадарку берагчы.
Бо Расію разгледзеў ён добра,
Не адзін там кішэні напоўніў
і паспеў уцячы.
Турыстам, як другія,
зямляк не катаўся -
Як людзі жывуць - унікаў,
да бізнесу прыглядаўся,
І ўсюды, дзе мог,
сувязь наладзіць стараўся.
За мяжой, не так
як у нейкай там казцы:
Чалавек, як і ў нас,
такі ж рэальны ёсць, -
Зямля ў іх розная, але на працы -
Нідзе ён не бачыў,
каб быў нехта госьць...
Прыехаў, наладзілі выпуск
сыроў у гаспадарцы,
Суседні калгас,
каб зямлі стала больш, узялі,
А тым, інтарэс у каго
быў толькі ў гарэлцы,
Сказалі цвёрда -
разгульныя дні ў нябыт уцяклі.
Але ж колькі патраціў Дольскі
сіл і здароўя,
Як шчыгрыная скура
скарачаліся дні.
Непакоіла яго больш пытанне:
Каму далей даверыць
гаспадаркі будоўлю,
Каб старанні свае, не дай Бог,
як вада ў пясок не сыйшлі.
І народ не ўвялі
каб у зман брахуны,
Пустазеллем галовы не засеялі,
Не разбурылі набытае без вайны,
Яго і светладольцаў
старанні не развелялі.

Роздум

Часцей цяпер разважаў
Часлаў дзяржаўна:
У Рудольфа гаспадарку

ЧАСЛАЎ ДОЛЬСКІ

Мар'ян Даргель

сын прыняў малодшы,
(Старэйшы быў у футбольным
клубе душой).
А мой сыноч - маёр,
у гарнізоне пад Воршай,
Дачушка стала паэтэсай маладой,
Мо я дзе што праглядзеў
ці ўпусціў?"
А мо і не я, мо нонсэнс
нашага ладу ў гэтым,
Няўжо ж я не прыклад
дзеям сваім у жыцці?
Пасля мяне прыйдзе
чужы які дзядзька,
Дай Бог, каб разумны,
ды справядлівы чалавек.
А калі на вецер пусціць
набытае намі ўсё,
Ды людзям не стане як бацька?
І колькі ж я сустрэў
людзей безкарысных
За свой немалы ўжо век?
Сягоння ўсе, хто з галавой,
у бізнес даліся,
Не хоча моладзь
аб другіх клопат мець,
І грошы свае -
ой, як лічыць узяліся,
А літасці менш,
каб другога сагрэць.
(Ад старэйшых не навучыліся!)
Узяць таго ж сакратара гаркама,
(Раней штохвінна Леніна цытаваў).
Цяпер - банкір,
у сына - уласная крама.
Сустрэліся - тры пальцы падаў.
Вось такі чалавек гэты - флюгер,
Заўжды свой нос па ветры трымаў.
Як справа добра ішла - яго заслуга,
На пралікі - другіх падстаўляў.
А ці ж верыў Дольскі
сам у камунізм?
Наўрад ці змог бы
і сам адназначна адказаць.
Яшчэ ў ВНУ,
калі асвойваў марксізм,
Рашыўся філосафу пытанне задаць:
"Як можа жыць
без дзяржавы грамадства:
Без міліцыі, турмаў, судоў?
А хто ў дарожных здарэннях
будзе вінаватых шукаць?
Ці сам той віноўнік стане сябе
Тады на замок знутры зачыняць?"
Не змог анічога канкрэтна
адказаць навуювец,
Наўкола хадзіў, стараўся
класікаў больш цытаваць.
Як стрэмка,
засела гэта пытанне ў сябра,
Задаваў яго ён не раз і не адному,
Нават жонцы сваёй,
ды і сабе самому.
А раз няма станючага адказу,
То камунізм - гэта, як далягляд.
Падкупляе справядлівасцю
мара адразу,
Ды рэчаіснасць
у будні вяртае назад.
І грамадства, і класы -
з боку другога,
Не суцэльны ж яны маналіт ці скала,
Папярэджвалі і класікі
аб гэтым строга,

Што крывадушнікі прылепяцца
Да ўлады народнай,
як да рук смала.
А калі яе зламаць не атрымаецца,
Тады прыкінуцца
дарадцамі і сябрамі.
Народ як малы -
казкі яму падабаюцца,
Спажытак ягоны
яны ж раздзяляць самі.
Прайдзісвет абяцае -
лад жыцця прыўнясе,
Ад якога і дождж залаты праліецца,
І багатыя стануць ўсе,
Як часнык у кілбасе.
Мо Дольскі і сам верыў часткова,
Як большасць справядлівых людзей.
Але чыноўнікі, што залезлі
пад каўдрамі ва ўладу,
Не пазнаўшы жыцця дастаткова,
Правадырамі і вырашалінікамі
сталі самі,
Маючы цёмныя, подлыя душы,
Становішча змаглі скарыстаць
адмыслова.
Эканоміку гналі,
як штрафную роту,
Не патрэбным лічылі
на затраты глядзець,
Пакуль не грывнулі
ў Чарнобылі грывоты,
А дзяржава выдахлася,
і пачала здаваць.
(Казаву Часлаў:
" Не, кукіш вам, бюракраты,
Эканоміка - не конь,
пугай яе не падгоніш").
За два вякі чалавек
не на многа змяніўся.
Бальзака і Мапасана нядаўна
перачытаў... І здзівіўся -
Персанажы нашага часу, і з Марыяй
думкай аб тым падзяліўся -
Злачынца больш вытанчаным стаў.
Так Дольскі разважаў,
як меў якую хвіліну:
"Ці намнога ж савецкая ўлада
чалавека змяніла?
А колькі патрацілі грошай,
гадоў, гадзінаў?
(Як прапаганда
аб выхаванні трубіла!)
Усё дрэннае - недзе там,
за кардонам, не ў нас.
А з якога ж сям'я
карупцыя тая ўзрасла?
Ад зямлі адарваліся
і да неба не даляцелі!
Справядлівасць -
адна з цнот хрысціянства,
Мой бацька і маці
з ёй жыццё сваё пражылі.
Не ведалі навукі,
ні Леніна, ні Маркса,
А эталонамі маралі ў вёсцы былі.
Чаму б
"Пісьмы аб добрым і цудоўным"
Вялікага гуманіста Расіі - Ліхачова
ў аснову законаў не ўзяць
дэпутатам шануюным?
"У чалавеку павінна быць
мера чалавечага,
Мудрасць - то розум,
павянчаны з дабром.

А калі ж гэтая ісціна
хітрасцю збэшчана -
Самому крывадушніку
хай вернецца злом."
Усякія людзі і ў нашай акрузе былі,
Мудрэц казаў:
"І лес, і людзі не роўныя".
Але ж не было даўней столькі
нядбайства
Да працы і роднай зямлі.
А як марылі родныя Коласа
аб ёй не раз,
І чаму ж яна цяпер маладым
апастылела,
Чаму непатрэбнай стала,
як атэісту абраз?
Нечакана сваю
каштоўнасць страціла?
Эканамісты, а ці ж думаюць стала, -
Што зямля і той, хто на ёй працуе -
падмурак грамадства!
Чытаць уважліва раю
Купалу і Коласа,
Паглядзець у інтэрнэт,
у раздзел мастацтва,
Паслухаць далёкіх эпох розгалас,
Камп'ютара файлы
пагартыць па чарзе,
Знайсці "Мужычка на адной назе".
Не было ў Часлава
ў маладосці магчымасці
Лекцыі слухаць, класікаў чытаць,
Але ж цяга была
заўжды ў свядомасці
Мудрасць жыцця
праз навуку спазнаць.
Казаву ён з жартам жонцы:
"Ты ў нас выдатнік,
Ты - салавей, а я - верабей,
Ты на стацыянары вучылася,
а я - завочнік",
Вось і цягну мяне
да "ззяючых вяршынь" хутчэй.
Самадукацца,
Як зорка, вяла яго па жыцці,
Сумесна з Марыяй абмяркоўвалі
Цікавыя артыкулы, публікацыі,
Бібліятэку імі сваю напаўнялі.
Любілі папарыцца
ў лазні мы з земляком,
У сад Акадэма
ператваралі яе з парком.
Як у споведзі, там з ім адкрываліся,
А дыспуты якія
іншы раз адбываліся!
Не ўздымуць
Радзіму адукавання хамы,
І тыя, хто д'яблу прадаў сумленне,
Не выхавалі іх ні камсамол,
ні таты і мамы,
А як цяпер ад іх знайсці збаўленне?
Ды самі якое народзяць
яны пакаленне?
Ці зберагуць Радзіму,
ці яе абароняць?
А мо прададуць яе, як тавар,
гэтыя гіперактыўныя стварэнні?
Заслужыць дабрабыт трэба працай,
За хітрыкі розныя біць па руках,
З прайдзісветамі
лепш грамадству не знацца,
Бо вынік іх дзейнасці - заўсёды крах.

Над вёскай клін паляцеў -
хутка зіма:
"А ты ў вырай які кіруешся,
птушка-Беларусь?
Маладыя скрыдлы свае
не спалі сама,
Прайдзісветам не вер,
не заблудзіся!
Каб не закрапалі яны
цябе ў павуцінне".
Добра і шчасця жадаў Часлаў
сваёй Айчыне.
Мо крыху і быў ён летуценнік,
але быў патрыёт,
Не набыў для сябе
ён скарбу вялікага,
Але ж каб такія як ён былі ўсе -
Якім быў бы шчаслівым народ!
Бы нейкі камень
у сябра ляжаў на душы,
Не прывык, як другія,
ён красці ў цішы,
Было сумленне яму
важней за грошы,
Глядзець не мог
на хамаў у раскошы.
Чалавек і народ,
свабода і грамадства -
Адвечныя пытанні,
Думак скрыжаванні:
Павінны працаваць,
каб не знаць жабрацтва,
Зрабіць надзейны
заслон злоўжыванням.
А дзе ж ўзяць, як сам,
чалавека такога,
Каму даверыць
набытак жыццёвы свой?
Каб справа жыцця
ўсяго майго не згінула,
Як сыйду на пакой.
Каторы год на таблетках трымаўся,
Нарэшце спецыяліста,
як шукаў, знайшоў,
Ажаніў на сваячніцы,
каб прыжыўся...
Але сам аднойчы
да дому не дайшоў...
Не ад старасці Дольскі зваліўся,
Зваліў яго груз апошніх гадоў,
Не за сябе, за ўвесь Светлы Дол
шчыра змагаўся,
І, як шчыры баец,
з жыццём расстаўся.
Не стала сябра, пуста на сэрцы,
Журба і туга сумленне грызучы,
Адыйшоў чалавек найсвятлейшы,
Салоўкі цяпер яму вясной пяюць...
Не стала сябра майго, патрыёта,
Аб Радзіме ён думаў заўжды,
гаварыў шчыра,
Як пацеры не раз,
адкрыта, не ўпотаў:
"Магутны Божа, страціць не дай -
Я тройчы кожны дзень
Цябе прашу!
Роднага краю, твар васільковы,
Нашу звонкую мову
і жывую душу!"

* * *

Жыццё ёсць дар найвялікшы, -
Не дасць другога нам анішто!
Магу сказаць, жыццё пражыўшы:
"У пракрустава ложка тэорый
не ляжа яно нізашто."
Прапрокам быць не бяруся,
Жыццё ў наш час паскорвае бег.
На крутым павароце
не ляці, Беларусь,
Хай будзе шчаслівым, свабодным
Наступны твой век!

Сябры!

Саюз беларускіх пісьменнікаў і Kniharnia.by прэзентуюць новы аўдыёпраект "Лета з Быкавым" і прадстаўляюць у папулярных аўдыёфарматах (у тым ліку для iPhone, iPod, iPad) тры аповесці класіка нацыянальнай літаратуры "Бліндаж", "У тумане" і "Пакахай мяне, салдацік". Акцыя распачынаецца 19 чэрвеня, у Дзень нараджэння Васіля Быкава. Тэксты славутага творцы агучылі актёры Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы. Запіс зроблены на студыі HUKAPIS кампаніі Prastora.by.

"Ные сэрца і радасцю, і бодем"

Літаратурная гадзіна "Ные сэрца і радасцю, і бодем", прымеркаваная да 100-годдзя з дня нараджэння беларускай паэтэсы Ніны Тарас, у біяграфіі якой ёсць і лідская старонка, адбылася ў Лідскай раённай бібліятэцы імя Янкі Купалы. На імпрэзу былі запрошаны бібліятэкары Лідчыны, а таксама ўсе ахвотныя.

Перад аўдыторыяй выступалі супрацоўнікі раённай бібліятэкі Дар'я Марцінкевіч і Галіна Курбыка, пэат, краязнавец, рэдактар часопіса "Лідскі летапісец" Станіслаў Суднік.

Выступоўцы адзначылі, што Лідчына таксама можа лічыць Ніну Тарас сваёй паэтэсай: на лідскай зямлі яна пражыла сем гадоў - з 1938 па 1945. У наш горад яна прыехала пасля таго, як выйшла замуж за Яна Федаровіча. Тут сустрэла прыход савецкай улады, пачала працаваць, як і не

менш вядомы нам пэат Валянцін Таўлай, у газеце "Уперад". "Гэта была першая праца ў маім жыцці", - пісала пазней Ніна Міхайлаўна ў сваёй аўтабіяграфіі.

Увогуле, нямала значных падзей у жыцці паэтэсы адбылося менавіта ў "лідскі" перыяд. Яе выбіраюць дэпутатам Лідскага гарадскога Савета, прымаюць у камсамол. У 1940 годзе выходзіць яе першы зборнік "На ўсход ідуць". У тым жа годзе яе прымаюць у Саюз пісьменнікаў СССР. У гады нямецкай акупацыі Ніна Тарас у якасці сувязной удзельнічае ў партызанскім руху на Лідчыне, за што пазней узна-

гароджваецца ордэнам Айчынай вайны II ступені, медалямі. Удзельнічала ў кампаніі па вызваленні Валянціна Таўлая з фашысцкай турмы.

Аднак ёсць у насычанай падзеямі лідскай старонцы біяграфіі паэтэсы і белыя плямы. Напрыклад, кім быў яе муж Ян Федаровіч? У якім доме ў Лідзе яна жыла? Чаму ў 1945 годзе пераехала ў Менск? Гэтыя пытанні пакуль што чакаюць сваіх даследчыкаў. На жаль, ніхто з лідскіх краязнаўцаў не сустракаўся з Нінай Тарас, не распытаў падрабязна пра яе жыццё ў нашым горадзе. Цяпер зрабіць гэта ўжо немагчыма: амаль дзесяць гадоў,

як паэтэсы няма ў жывых.

Аднак яна пакінула пасля сябе багатую паэтычную спадчыну, асобныя яе вершы сталі папулярнымі песнямі. Песня на словы Ніны Тарас "Што ж ты мне сэрца параніў?" і некалькі яе вершаў прагучалі ў ходзе імпрэзы. Вядоўцы імкнуліся паказаць аўдыторыі Ніну Тарас не толькі як паэтэсу-змагара, але і як тонкага лірыка. А яшчэ - абудзіць цікавасць да гэтага амаль забытага літаратуразнаўца імені ў беларускай літаратуры.

Аляксандр
МАЦУЛЕВІЧ.

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Юля Бажок, Марыя Баравік, Вінцук Вячорка, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслаў Суднік, Павел Сцяцко, Алес Трусаў, Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.

<http://naszaslowa.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbn-mova.by/>
<http://nashaslova.mns.by/>

Фестываль "Паланез" у Слоніме

21-22 траўня ў Слоніме прайшоў міжнародны фестываль "Паланез-2016". Праходзіць ён ужо дваццаты раз. Месца фестывалю выбрана невыпадкова. Менавіта ў Слоніме прайшло дзяцінства кампазітара Міхала Клеафаса Агінскага, аўтара знакамітага паланеза "Развітанне з Радзімай". У горадзе пражываў ягоны дзядзька Міхал Казімір Агінскі. Дарэчы, ён жа - і стваральнік помніка гідратэхнікі XVIII стагоддзя, канала Агінскага. Побач з каналам Агінскі ў 1775 годзе пабудаваў і славуты на ўсю Еўропу тэатр, для паставак якога сам жа склаў музыку. Сёння пра Агінскага ў Слоніме нагадвае і канал, і вуліца ў яго гонар, і мемарыяльная шыльда на будынку Слонімскага драмтэатра, і некалькі будынкаў той эпохі. А да 1939 года ў Слоніме аркестр мясцовай пажарнай каманды два разы на дзень іграў паланез, як сігнал дакладнага часу. Фестываль пачаўся традыцыйна ад пажарнай вежы, а потым усе ўдзельнікі свята прайшлі па цэнтральнай вуліцы да мясцовага Цэнтра культуры. Там паланезы Агінскага гучалі ўсюды: на сцэне, у грывёрках, на лэсвіцы. Паланезы гралі, танцавалі, спявалі на розных мовах. Па сутнасці, гэта фестываль аднаго твора, але ў кожнага выканаўцы ён гучаў па-

рознаму, таму свята - ужо нешта большае, чым проста прыгожая музыка. Сёлета працяг фестывалю адбываўся і пад адкрытым небам на набяражнай канала Агінскага. Дарэчы, у XVIII стагоддзі слонімскае мецэнац Агінскі практыкаваў наступленні свайго тэатра на са-

мім канале. У слонімскай фестывалі паланезу прынялі ўдзел музычныя і танцавальныя калектывы з розных гарадоў Беларусі, Польшчы, Літвы і Латвіі.

Барыс Баль,
Беларускае Радыё Рацыя,
Фота аўтара.

Слонінская "Ноч музеяў"

Слонімскае раённае краязнаўчае музей імя Язэпа Стаброўскага падтрымаў міжнародную акцыю "Ноч музеяў" і наладзіў сваё музейнае мерапрыемства. Гэта ўжо не першы год, як музей у Слоніме адзначае цікавае свята. І з кожным годам яно становіцца ўсё больш масавым і разнастайным. У мінулую суботу, 21 траўня, "Ноч музеяў" пачалася каля музея на спецыяльнай пляцоўцы з арлом. Мясцовыя юныя артысты паказалі вяселую праграму "Рытмы часу" з песнямі і танцамі. У гэты вечар працавалі выставы "Рэдкая кніга і абраз", рэтра-інсталяцыя "Фота на памяць", адбылася прэзентацыя фотавыставы Дзмітрыя і Волгі Наўгародскіх, прысвечаная вяселлю, і шэраг іншых добрых спраў.

Барыс Баль,
Беларускае Радыё Рацыя,
Слонім,
Фота аўтара.

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі. Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні. 231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.
Выдавец: Установа інфармацыі "Выдавецкі дом ТБМ".
Газета падпісана да друку 23.05.2016 г. у 17.00. Замова № 1103.
Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 2000 асобнікаў.
Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес. - 9800 руб., 3 мес. - 29400 руб.
Кошт у розніцу: па дамоўленасці.

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб рэгістрацыі № 908 ад 18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даліна.

Адрас для паштовых адпраўленняў:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslowa@tut.by